

ЛЕВИЦЯ

автор Катерина Аксьонова.

Земля, яку вони заселяли -
відома сьогодні як Україна...

Глава 1.

Надворі було тепло, сніг вже розтанув, та Дигіза мерзла як у лютий холод. Не зігрівала навіть напнута шкіра ведмедя, якою накритий їй плечі Анданак. Давалось визнаки, що розв'язавши руки він забув чи не схотів, розв'язати їй зв'язаних ніг. І вона стояла босою перед юрбою, яка зараз раділа оголошенню про шлюб. Її шлюб з володарем Анданаком.

Ще вранці ця юрба стояла навколо і чекала, коли запалять вогнище під ногами Дигізи, саме тому ніхто не думав, що їй стане холодно. А вона мерзла. Тільки перед вогнищем вона палала, але від ганьби, не від остраху.

Гонець зупинив Анданака. Сатрак, брат Дигізи загинув. Саме тому вже не було сенсу її вбивати, краще без крові захопити її плем'я.

Дигіза не знала що було краще — вмерти на вогнищі чи зараз чути про шлюб з Анданаком. Вона знала, що йому було байдуже, що завтра щось зміниться і він не кліпнувши оком вб'є її. А зараз попереду свято. Буде велике полювання і вогні палатимуть декілька діб.

Бастак, син Анданака був тільки на рік молодший Дигізи і він вмовляв батька замість смерті для дівчини — шлюб з нею. Та той нікого не слухав. Спочатку смерть, а потім вирішив одружитись сам. Хоч був син і старший, але він його не любив, він любив дочок від всіх полонянок та бінойнаг. І, навіть відмовивши у шлюбі з полонянкою, він ще раз принизив його.

Дигіза не бажала жодного з них. Зарена вбив Бастак, до останнього він захищав свою кохану, але це була пастка. Ще бриніли сльози, як Дигізі повідомили про принизливу смерть, що її чекає.

- Пішли. - Жінка обернулась, і побачила що її тягне за собою Анданак.

Комусь би він здався гарним і мужнім, та перед собою вона бачила тільки воїна і свого вбивцю.

- Може розв'яжеш мені ноги, щоб я мала змогу йти. - З викликом сказала Дигіза. Знала, що не стане на коліна, щоб розрізати мотузки. Не принизиться заради тої, яка завтра стане його дружиною.

- Доповзеш. - Процідив тихо.

- Я усе зроблю. - Бастак став на коліна і гострим ножом перерізав путі.

Дигіза гірко усміхнулась. Якби Анданак слухався свого сина, вона би вже була дружиною Бастака. Він тремтить, як бачить її. З таким поглядом за поцілунок вона б намовила його вбити батька, за приниження і спаплюження її дому. А вже потім, сама, тоді, коли б він сподівався миті коли стане його, вбила би Бастака нагадавши йому про кров Зарена. Тепер доведеться почати з батька. Але син повинен мріяти, що вона це робить заради нього. Тоді він залишить її живою. І вона знищить їх усіх. Спелить, і забере всіх коней, найдорожче, що є в них.

*

Як і в попередню ніч, Дигіза пролежала на соломі. Хорз, кінь Бастака, був поруч. Скільки сліз і обіцянок він чув від неї, що був рідніший за всіх людей. Вона і так була сама. Розуміла, що повертатись нікуди. Брат хоч і врятував її від смерті ненароком, але теж би не зрадів її поверненню. Вона не хотіла щоб далі воював. Вже ніхто не займався скотарством, здавалось повітря було просякнуто кров'ю.

Так само як брат володіла мечем, але не приймала участь у його нових полюваннях. Сатрак полював на людей, коли закінчувались полонені, брав своїх воїнів.

Дигіза не тужила, що з радістю його вбили і визнали новим володарем

Анданака. Він був далеко і обіцяв бути добрим володарем. Але і він збирався воювати.

- Ти спиш. - Бастак був поруч.
- Не можу. Втомилась.
- Я радий, що тебе не спалили сьогодні.
- Я не знаю.
- Ти не хочеш жити?
- Ще не зрозуміла. Що знов за свято? Шлюб тільки завтра. - Дигіза чула

веселі пісні та п'яні вигуки.

- Батько знов святкує поповнення на щиті ворогів.
- Хто?
- Ні.
- Не треба, я зрозуміла. Сатрак.
- Так гонець привіз його голову.
- Чому ти не з ними?
- Я хочу бути з тобою.
- Я тобі вже відмовила.
- Ти знала що вмреш. А тепер ти станеш бінойнаг володаря.
- Ти правий, це огидніше від смерті.
- Будь моєю і я зроблю все що завгодно.
- Невже? - Голос Анданака злякав навіть Хорза.
- Батьку!
- Йди святкуй зі всіма.
- Батьку!
- Бастак, ти мене чув.

Бастак встав з колін і пішов. Дигіза не ворухнулась, залишаючись на соломі.

- Можеш залишити його собі. Я цього не боюсь.
- Ти про свого сина?
- Ні, Дигізо, я про ніж який ти поцупила в цього бовдура тільки но.
- Анданак, про що ти кажеш?
- Я кажу що ти не знаєш мого хлопця.
- Він вправний воїн.
- Тому ти його зоохочуєш.
- Я... Я ніколи.
- Відзавтра станеш моєю бінойнаг. А син жорстокий, він любить кров як

твій Сатрак.

- Тому ти так святкуєш його смерть! Бо ти не любиш крові.
- Батрак вбивав Зарена на твоїх очах. Він довго мучився.
- Замовкни!
- Я не просив цього робити. Мені був потрібний цей мужній воїн. Він його

вбивав, бо бачив, що ти його кохаєш.

- Що ти мені... Навіщо... - Дигіза ледве стримувала сльози.
- Краще завтра стати бінойнаг ніж догорати на вогні.

Анданак пішов і Дигіза плакала вголос, не помічаючи, як лезо ножа, який вона вкрала в Бастака, різало їй руку.

Глава 2.

“Не згадуй, не жалкуватимеш” саме це повторювала собі Дигіза вночі перед ганебною стратою. Не думала про те, що було, не згадувала щастя чи сліз. Вже призначила себе мертвою, тому жодного жалю.

Сьогодні її залишили живою. Чи мала право вона радіти цьому? Вірила, що Володарі Коней в небі виконують її прохання і поєднують з Зареном. І там вже не буде ніяких ворогів. Ще й зараз не все втрачено. Ніж в неї, вона може заподіяти собі смерть і бути з Зареном, як прагнула.

Дигіза роздивлялась ножа. Золотий, як все у Бастака з лівовою головою. Його виховував полонений з пелазгів і він хотів бути героєм. Навіть сьогодні він був в лівовій шкурі на страті. Майстри гарно приладнали її на його зріст, як в дівчини. Паща закривала все обличчя і він виглядав ще огиднішим ніж завжди.

Заподіявши смерть собі вона не помститься. Сатрак заслуговував на таку смерть, але не Зарен. Тому вона повинна жити далі і домогтися смерті ворогів. Дигіза сховала ніж за пояс. Звичайно, Анданак про нього знав, але не забрав. Як буде край використає його проти Бастака.

Можна було втекти, забравши Хорза. Але за нею поженуться усі воїни. Дигіза розуміла, що не знаходить правильного рішення. Рішення володарки, навіть життя біля жертovníка було легше, а вона не знає що робити.

“Все ще встигну, зараз мені потрібно відпочити, може в мене буде більше влади як у бінойнаг і тоді я вже все зроблю як годиться.”

Дигіза заснула і сьогодні вона вже нікого не лякалась. Навіть смерті уночі. Вранці вона вже сказала собі, що не житиме. Тепер це тільки час. Те, що вона планувала могло привести тільки на щит ворогів, та не жалкувала про це.

*

- Дигіза! Дигіза!

Дигіза не відкривши очі, примружилась. Вперше в полоні вона прокинулась в гарному настрої. Їй наснилось дитинство, як вона бігала на волі, як гралася біля жертовника. Тоді все було чудово, за нею і братом наглядав Вахзанак. Вахзанак був чужинцем, якого батько привів полоненим, але побачивши його вдачу зробив помічником. З ним ще був його син, старший за Сатрака, та Дигіза не пам'ятала як його звати. Тому і уві сні німіла, не знаючи як промовити до нього.

- Дигіза, досить. Я бачу що ти прокинулась. Досить.
- Хурсан, що з того. Воліла б вчора вмерти, ніж сонце бачити сьогодні.
- Дигіза, так не можна, боги тебе залишили.
- Так, пам'ятаю. - Дигіза сіла на соломі. Хорза вже не було поряд. -

Добре, що він не наважився.

- Хто?
- Твій брат, забрав Хорза, мене він не чіпав.
- Як він міг. Сьогодні станеш бінойнаг.
- Його це може зупинити?
- А батько?
- Сама усе ти бачиш.
- Так. Тобі байдуже.
- Ні.
- Ти щось відчуваєш до нього.
- А що ти можеш розуміти?
- Достатньо. - Хурсан зашарілась.

- Хто він? Воїн?
- Ні, але його побачиш ти сьогодні. І вчора бачила.
- Не хочеш, не кажи.
- А щодо батька, ти сказала, що тобі не байдуже.
- Так, мені огидно.
- Дигіза!
- Що?! Мене він вчора хотів живцем спалити. Сьогодні стану його

бінойнаг.

- Бастака ти кохаєш? - Хурсан скрикнула і прикрила рота рукою.
- Ні. Але я б його обрала. - "І вбила б першим" - подумки додала.
- Батько добрий.
- Для тебе. Ти сказала шлюб сьогодні?
- Так, звичайно.
- А жертва, лови.
- Вчора було велике свято.
- За вбивство Сатрака, Анданак мене знов принизити хоче.
- Ні, що ти.
- Шлюб з полонянкою, він не визнає мене володаркою після Сартака.
- Що за дивацтва кажеш.
- Чому?
- Жінка може бути володаркою? Ми служимо їм тільки, не володарюємо.
- Я володію мечем, в бою горяча, вправна.
- Знаю. Але ж володарювати? Такого не може бути.
- Хурсан, може. Коли була маленька, доглядав мене Вахзанак, він

оповідав, що в його землях жінки володарки.

- Дигіза, ти віриш у казки.

- Ні, не брехав. Вони так само на коні, вони непереможні і їх визнають за володарок чоловіки.

- Можливо, десь, колись. Але ти полонянка. І знаєш, що це богів дарунок, Володарів Коней на небі, що станеш бінойнаг.

- Я смерть вважала подарунком.

- Дигіза. Треба йти до річки. Потім тебе вдягнуть. І буде шлюб.

- Хурсан. Тобі я вірю. Але це таке приниження.

- Добре, я батькові скажу. Може лови влаштує він хоча б заради мене.

- Тобі я дякую. Але я б хотіла бути в країні Вахзанака, там де жінки володарки.

- Пішли. - Хурсан пішла на двір, бо знала, що з Дигізою могла б розмовляти ще довго. Їй було цікавіше з нею, ніж зі своїми подругами. Дигіза казала цікаві речі, не брехала, бо вірила, що скоро помре. Але для батька вона ще полонянка, тому не можна доньці Анданака бути такою доброю.

- В нього був ще син. - Дигіза встала, і поволі обтрушувала одяг. В короткому волоссі була солома. Волосся обрубав мечем їй вчора Анданак, ще перед стратою. Невже сьогодні стане її чоловіком, а стільки разів її вже встиг принизити. Жінка розмірковувала над тим, що може спершу вбити батька, а потім сина.

- Дигіза, скільки можна. - Хурсан кричала до неї вже з двору.

- Ти думаєш мене цей шлюб тішить?

- Мене б тішив.

- Даргатав!

- Що?! - перелякана Хурсан вбігла до стайні і затулила Дигізі рота. -

Мовчи, мовчи, мовчи...

- Ти що? - Дигіза відштовхнула Хурсан.
- Мовчи, мовчи, мовчи.
- Що сталося?
- Ім'я яке сказала... Мовчи, мовчи...
- Даргатав?
- Тихо...
- Чому? Згадала, як звати сина Вахзанака.
- Мовчи і не повторюй це ім'я.
- Чому? Бо буду я кричати.
- Я чула тільки про одну людину з таким ім'ям. Він кіммерієць.
- Можливо, я не пам'ятаю, що з того?
- Найбільший ворог наш. Мій батько воював і з ним. Жорстокий.
- Такий як батько твій?
- Ще гірше. Він був тут. Він спалив жінок й дітей.
- А ти чому жива залишилась?
- Тут був брат.
- Бастак?
- Так. Він не дозволив.
- А Даргатав?
- Мовчи, мовчи... Не промовляй його ім'я. Він був поранений, але сказав

таке зробити воїнам своїм.

- А звідки все це знаєш, якщо сховалась?
- Бастак батькові переповів.
- Анданака не було?
- Ні, він тоді воював з Сатраком.

- Пам'ятаю.

- Забудь, мовчи. Пішли на річку. Тебе перевдягнуть. А я піду до батька, попрошу в нього лови на честь шлюба. Ти будеш задоволена.

Глава 3.

- Геть! - Дигіза здригнулась від голосу Бастака. Була в річці. Бастак проганяв полонянок, які готували до шлюбу майбутню бінойнаг.

Бастак на коні гарцював до того місця в річці де стояла Дигіза. Вода скаламутилась, та Дигіза не поворухнулась, тільки з жалем подивилась на одяг, який залишився на березі.

- Не бійся, мені подобаєшся і без пишного волосся.

- Я не боюсь.

- Радієш з шлюбу? - Хорз ходив навколо Дигізи, але Батрак не наважився стати поряд з нею. Вже чутно було крики полонянок, кликали воїнів.

- Анітрохи.

- Тоді я заберу тебе, залишишся зі мною. - Бастак простягнув їй руку.

- Ні, Анданак нас дожене і вб'є.

- А ти знов жити захотіла?

- Варто спробувати.

- Але ж ти вірною бінойнаг не станеш Анданаку?

- Тобі яка різниця?

- Я завжди буду поруч. Якщо захочеш, я завжди буду поруч. Я краще від батька.

Дигіза знала, що вода в річці каламутна, але все одно Бастак її роздивлявся пожадливо. Їй було навіть не огидно, байдуже. Хвилював тільки ніж і те, що у воду Бастак увійшов без свого меча.

- Ти згодна?

- Звичайно, тільки коли залишиш свою левову прикрасу.

- Ти вважаєш мене в ній мужнім?
- Ні, паща лева менш мені огидна, ніж твоє обличчя.

Бастак вдарив Дигізу по обличчю, та вона не впала.

- Ти ще пошкодуєш.

Бастак погнав Хорза на інший берег. Полонянки побігли до неї, несучи тканину, щоб охорона не побачила того, що мав право бачити тільки Анданак.

- Дигіза, будуть лови! - Хурсан, розпашіла прибігла і сіла на траві поруч з Дигізою. - Що сталось? В тебе кров.

Дигіза провела рукою по обличчю, витерла губи.

- Нічого.
- Бастак. - Прошепотіла одна з полонянок.
- Він був тут? - Хурсан перелякано дивилась навколо. Розуміла, якщо про

це дізнається Анданак всім буде тільки гірше.

- Так, був. - Відповіла Дигіза спокійно. Вона знала, що Бастак не зупиниться у своєму пожаданні, головне встигнути його до цього вбити.

- Що він хотів? - Пополотніла Хурсан, брата страхалася більше за батька.
- Питав чи я радію шлюбу.
- Дигіза, ти перекажеш батькові усе! Тобі я вірю.
- А чи повірить Анданак?
- Я скажу.
- Хурсан, досить. Ти казала про лови.
- Так батько погодився. Лови будуть завтра, після шлюбу.
- Бачиш, як усе добре. Що не можна полонянці, те дозволено бінойнаг.

Пішли.

Зворотнім шляхом Дигіза заспокоювала Хурсан. Їй зовсім було не потрібно, щоб батько й син боролись за неї. Жахалась і ненавиділа кожного з переможців.

*

Дигіза чула пісні та гомін біля вогнищ. Всі чекали шлюб. Вона вигнала полонянок і вирішила вдягнутись сама. Біля її ніг лежали її прикраси, які повернув Анданак, її одяг. Прикраси, які дарував бінойнаг володар лежали окремо на святковій одежі.

Вдягалась сама, щоб ніхто не бачив, що саме обрала. Серед свого одягу знайшла ніж, який подарував їй Зарен. В білизні знайшла ніж, який вона йому віддала. Присягнули один одному перед зорями, з того часу були чоловіком і дружиною. Тому поїхали від Сатрака. Та, яка призначена жити біля жертовника, не може брати шлюб.

Червоний одяг зап'яла широкою пов'язкою, в неї встромила ножі, свій та Зарена. Вдягнула прикраси на ноги та на руки. На шию одягла все золото, яке дарував Анданак, воно закривало її по коліна. Ножі не було видно. З іншої червоної одежі ножем Бастака вирізала велику хустку. Замотала нею волосся. Не могла припустити, щоб в день її шлюб було помітно її приниження. Защипіла усе це гребінцями і прикрасами.

Була полонянкою, але знала ціну своїй красі, не хотіла себе ганьбити ще більше.

- Знав, що його жбурнеш. - Анданак тихо зайшов, підняв з долу ніж Бастака.
- Він мені не потрібний.
- Ти гарна.

- Помітив ще коли була на вогнищі?
- Дай тебе роздивлюсь.
- Ще встигнеш.
- Сама вдягнулась?
- Так, я вмію все.
- Чому вдяглась ти так?
- Не розумію.
- Так дівчину вдягають в тебе вдома, коли вона йде до жертovníка

служити.

- Невже моя жертва без крові? Забув Сатрака?
- Зніми це з голови.
- Хоч вбий, не зніму.
- Вже пробував. Зніми.
- Про що ти думав, коли сам різав ти мені волосся?
- Що твоїм попелом втішатиметься вітер.
- Добре. Залишиться усе як зараз.
- Я не тому прийшов.
- Чому?
- Тобі приніс меча. Його мені сьогодні подаруєш.
- Так, не маю дарунка для чоловіка. Не приготувала.
- Звичайно, ніж Зарена мені не віддаси.

Дигіза схопила себе за стан.

- Як знаєш?
- Знав, що його вдягнеш. Може знадобиться, я чув про Бастака.
- Тому прийшов?

- Звичайно.

- Шлюба не буде, сам мене ти вб'єш. - Дигіза з погордою дивилась на Анданака. Він був святково вдягнутим, ним навіть можна було захоплюватись. Мужній, ще гарний, сильний, відчула це як тягнув на місце страти. Могла дивитись на нього не відводячи очей. Не викликав в неї такої огиди як Бастак.

Анданак мовчав і дивився на Дигізу.

- Чекаю вироку. - Від нетерпіння навіть почала міцніше стискати ножі.

- Відпусти.

- Що?

- Залиш ножі ти в спокої. Гаряча, ще не знаю, чи зв'язувати тебе перед любощами?

- Зарен не нарікав.

Дигіза уважно споглядала за Анданаком. Для володаря це була найбільша ганьба, у бінойнаг міг бути тільки першим.

- Чекаєш, чи зачіпила.

- Ні?

- Я пропонував Сатраку обмін.

- Обмін? Який?

- Тебе на мого коня.

- Арт у Сатрака був.

- Я знаю. Брат твій відповів, що краще віддати тебе воїнам в похід, ніж поміняти з Артом.

- Навіщо все мені говориш.

- Ти ще дитя, хоча тобі здається, що ти володарка й розумна. Не бачиш хто тобі не зробить кривди, а йдеш до того, хто тебе уб'є. Бастак, він тебе зганьбив?

- Якщо ганьбою визнаєш, що бачила його обличчя.
- Не маєш честі?
- Сама себе я можу захистити.
- Крові хочеш... Кров п'янка, але вона і думати заважає. Цей меч сьогодні

віддаси мені. Завтра будуть лови, так хоче Хурсан.

- Я цього не гідна.
- Ти дійсно кішка, але забери свої пазурі, тоді тобі і молока наллють.

Чекатиму.

Дигіза довго дивилась на те місце, де стояв Анданак. Він знав усе що вона хоче. І навіть застерігав її. Чому він робить так? Спочатку хотів вбити, а потім робить бінойнаг. Все що належало Сатраку і так отримав би.

Обережно поклала меча, собі він обрав гарний дарунок. Гостре лезо, як добре би було ним вбити Бастака. Бо найдорожче, батька меч, хоч так його отримав би мерзотник.

Дигіза розмірковувала над усім, що сказав Анданак. Може дійсно забрати пазурі. І без ненависті роздивить навколо. Тоді вона зробить все по-іншому.

Глава 4.

Дигіза вирівняла одяг, перевірила, чи закриті ножі прикрасами. Вона була готова, хоча свято яке вирувало надворі її не обходило. “Що залежить від моєї волі - добро, що залежить від чужої волі — зло” нагадала собі. Але і прийнявши чужу волю можна зробити все, щоб стало твоїм добром.

До неї увійшов воїн, вона віддала йому нести шлюбного меча. Вже був час.

Все поселення зібралось у центрі. Вчора вони теж з нетерпінням чекали на неї. Тільки сьогодні вони святково вдягнуті і п'ють кумис за нову бінойнаг. Вчора чекали її попелу.

Дигіза поволі йшла туди, де горіло найбільше вогнище. Коли вона підходила, люди замовкали, з острахом дивлячись на неї. Вони її боялись, бо ще вчора була їх ворогом. Походила з роду сонячних воїнів і тільки вчора Анданак отримав перемогу над ними, забрав всі їх володіння, всю їх силу. Та знали й вірили, що кров Сатрака не остання у цій боротьбі.

Півколом стояли воїни біля вогнища, вони дали їй пройти.

Краєм ока Дигіза бачила розпашілу Хурсан, та не дивилась на бінойнаг і свою подругу, дивилась на воїнів зібрання. Дигіза згадала, один з них її коханий.

Дума впізнала за червоним одягом і жертвним ножем. Він вчора ходив біля місця страти, волаючи богів про справедливість. Сьогодні їй він присягне у визнанні.

Анданак підійшов до Дигізи.

- Дозволиш Думу розпочати?
- Те що він вчора розпочав?

Анданак показав рукою, щоб Дум розпочав жертву богам, почавши шлюб.

- Ятрагор наш Дум, його не смієш принижувати.
- Добре, що ще володарю. - Жертовні танці й пісні ставали все

голоснішими і їх розмову ніхто не міг чути, але все одно говорили пошепки.

- Не вимагатиму від тебе вірності...
- Красно дякую.
- Але якщо ти будеш із Бастаком, то вб'ю тебе мечем я шлюбним.

Дигіза підняла голову і побачила перед собою жахливу пащу лева, що миготіла у відблисках вогню.

- За це ти не хвилюйся, сама себе я страчу, ніж буду з ним.
- Чому погодилась на шлюб?

Дигіза замислилась про це вперше. Вона ж дійсно не відмовила. Була полонянкою, та ніхто не забороняв сказати ні й вмерти.

- Не знаю. Тебе бентежить моя згода?
- Мені це байдуже. Але хвилююсь, що твоя жага до крові загубить нас

усіх.

Думу принесли два глечики. Молоко і мед, він поєднав усе у чашці.

Дигіза затамувала подих. Ще був час. Могла вбити себе ножом Зарена, ступити крок вперед і зникнути у полум'ї. Все скінчиться, не розпочавшись. Подивилась на Дума, його вже не було на місці, він прямував із чашею до Анданака. Бачила перед собою пащу лева, який здавалось насміхався з неї. "Ні, поки Бастак живий, я буду жити" - нагадала собі.

Ятрагор став на коліна перед нею, в нього тряслися руки з чашею.

Весільного обряду не виконала повністю Дигіза, боявся що згадає про нього зараз.

Дигіза взяла чашу з медом й молоком, випила, як це зробив Анданак. Не віддала Думу чашу, віддала чоловіку. Ятрагор похилив голову.

Жінка знала, що перед проголошенням шлюбу мала вбити ворога, такий був звичай. Знову кров, обвела поглядом всіх воїнів. Щит з переможеними був біля вогнища. Побачила Сатрака, він би пишався нею. Кров і помста. Дигіза витягнула ніж, який Зарену подарувала. Все стихло, тільки зойк жінки, яку схопили і примусили мовчати. Не знала - хто це, було байдуже.

Бачила очі Анданака, він знав, що прагне вона крові ворогів. Подивилась вниз, схиливши голову стояв Ятрагор.

- Встань.

Воїни захвилювались. Дум встав.

- Тебе я братом визнаю.

- Тебе сестрою.

Сказала все як і годиться. Тепер ця кров пролита для богів буде її.

“Ти дійсно кішка, але ти забери свої пазурі, тоді тобі і молока наллють.”

Дигіза згадала слова Анданака. “Сатрак був правий, не гідна називатись його сестрою.”

Дигіза простягнула ніж Ятрагору.

- Це мій тобі дарунок, брате.

Ятрагор хутко нахилився приймаючи ніж, Анданак віддав йому чашу.

Заголосили жертвні пісні, поки Ятрагор допивав за ними мед та молоко.

Дум підняв руки до неба. Все замовкло.

- Ане, визнай шлюб цей.

Полум'я спалахнуло яскравіше, Дигіза посміхнулась. Вона теж любила бавитись, кидаючи цю траву до вогня, воно усе спалахувало синім.

- Приймаю волю Ана. Дигіза бінойнаг для Анданака.

Воїн з мечем підійшов до Дигізи. Вона в нього взяла меч і підпоясала ним

Анданака. Анданак теж взяв довгого ножа та на золотому поясі вдягнув Дигізі.

Дигізу відвели жінки у бік. Почались співи. Коли чоловіки закінчать жертвоприношення, почнуться танці.

Дигіза сиділа на почесному місці серед жінок, але не чула їх співів.

- Дякую. - Поруч сіла Хурсан, на очах в неї були сльози.

- Це не від щастя. - Дигіза як могла намагалась дивитись на Хурсан, а перед очима бачила тільки обличчя Сатрака, коли веселий приїжджав із ловів і викидав з мішка їй голови під ноги.

- Дякую.

- Тебе не розумію.

- Ти порушила звичай.

- Не вбивши Дума? Мені це байдуже.

- Це...

- Це він? - Дигіза уважно подивилась на Хурсан і все зрозуміла, зойк, сльози. Звичайно такого гарного Дума хтось мусить кохати.

- Так, він... Те, що ти зробила... Він ніколи не забуде це...

- Хурсан, люди забувають все.

- Його назвала братом.

- Про це достатньо. Веселись, сьогодні свято, завтра будуть лови.

- Дигіза ти стала бінойнаг...

- Так. Що з того?

- Тепер ти захищатимеш вже тільки наше плем'я. Не можеш зрадити для ворогів, боги тебе вже не пробачать.

- Звичайно, я ніколи не принесу зради в наше плем'я. Йди, розважайся.

Йди до Ятрагора.

Хурсан побігла. Дигіза обвела очима все святкування. Це було на її честь.

Тепер меч її міг бути тільки для захисту цих людей. Шанувала закони. Не вбила Дума, бо сама повинна була жити біля жертovníка. Можливо, просто хлопця пожаліла.

Тепер вона стала бінойнаг, не мала права з дівчатами гуляти. Завжди і всюди бути поруч з володарем.

- Завжди і всюди, - прошепотіла. Дигіза вперше за свято не відмовилась від чаші з кумисом. Від сьогодні лежатиме поруч з Анданакком. Не замислювалась над цим. Чи зрадить цим Зарена? Він загинув від рук лихого воїна Бастака. Гидує Анданакком? Ні, але не хоче щоб відчував себе він переможцем. Ні, тільки не сьогодні, не вночі.

Порушуючи всі закони Дигіза раз по разу тягнулась до чаші з кумисом. Бінойнаг не повинна пити, бінойнаг не повинна сидіти так довго з жінками, вже почались танці. Бінойнаг повинна стояти поруч з воїнами і чекати, поки її володар помітить і тоді піти з ним, щоб завжди бути поруч. А ще бінойнаг повинна поважати свого володаря, тому Дигіза знов взяла чашу з кумисом.

- Дигіза, ти певно заблукала тут на святі. Мене ти не знайшла. - Анданак стояв поруч. Дигіза не підводила очі і була впевнена, що не встане. Як полонянка мало їла, сьогодні її загалом не погодували через пригоду з Бастакком.

- Ти чуєш? - Анданак не кричав. Дигіза знала, що і так принижується, розшукуючи бінойнаг. Всі воїни чекали, чим це закінчиться. Бо можуть володаря на сміх підняти.

- Я не можу йти. - Відповіла спокійно.

- Можливо, кумис завадив, води ти випий, пішли.

- Ні. - Дигіза підняла краєчок своєї одежі. Там де були золоті прикраси,

ногами на землю текла кров. Прикраси терли ноги, які весь час в полоні були зв'язані. Анданак схилився над нею, підняв рукави одежі, під браслетами з золота, перекриваючи блиск червоних каменів також текла кров.

- Дигізо!

Всі навколо завмерли. Сьогодні стала бінойнаг, а ще вчора була полонянкою і сліди катування залишились.

- Відійдіть. - Анданак сказав, всі розступились. Нахилився до Дигізи, легко, як дитя, взяв її на руки і поніс до житла володаря.

Охорона розступилась.

- Геть! - вигнав полонянок, що готували ложе. Поклав Дигізу, накрив її шкірою відмедя.

- Чому мовчала?

- Мені весь час болить, я звикла і хто почує полонянку.

- Дигіза, тепер ти бінойнаг. Покликать Ятрагора?

- У першу ніч? - Зло пожартувала.

- Він знає трави.

- Я теж, мені потрібен час.

- Завтра лови, ти знайдеш все що треба.

- Добре. А тепер володарю я у твоїй волі. - Прошепотіла Дигіза.

Анданак різко встав.

- Я тобі огидна. Як добре.

- Мовчи, замовкни, кішко. В тобі кумис говорить, а не ти. Я буду поруч, тебе не зачеплю, не знаєш ти від кого тобі боронитись треба. Спи, завтра лови.

Дигіза дивилась на Анданака, намагаючись його зрозуміти. Палало вогнище, граючи відблисками на його мужньому обличчі. Він стояв і не дивився в бік

Дигізи. Їй дуже хотілось сказати щось в'їдливе, але вона була втомлена. Дигіза закрила очі.

Впевнившись, що Дигіза спить Анданак розкидав вогнище. Відв'язав шлюбного меча, поклав долу. Витяг свій вірний бойовий меч і ліг вдягнений поруч.

“Цю кішку треба боронити від неї самої, а не від ворогів”. Анданак згадував своїх дружин, вони були молоді, вродливі, втішався ними досхочу. Дигіза була гарна, хотів би бути з нею. Та не краса вражала Анданака, а серце воїна, яке тріпотіло у цій обранниці. Вона спокійно йшла на смерть, так само байдуже взяла з ним шлюб. І під час битви з ворогом так само буде поряд спокійна і відважна.

Дигіза поворушилась уві сні і прошепотіла “Зарен”. Анданак схопився за меча, це зрада. Але потім заспокоївся.

- Ще трохи, - бурмотів, - ще трохи... Я дочекаюсь, моє ім'я ти будеш шепотіти...

Глава 5.

Дигіза відкрила очі і намагалась згадати все, що було вчора. Шлюб, як не пішла шукати Анданака, як сам її приніс на руках до намету. Поряд нікого не було. Було чути вовтузіння назовні.

- Хто тут?
- Чи хоче чогось бінойнаг? - Зайшла полонянка.
- Ще не почались лови?
- Ні, коней готують та собак. Щось хоче бінойнаг?
- Так. Їсти хочу і чистої тканини.

Полонянка пішла виконувати її наказ. Дигіза знала, що треба їсти, а ще омити всі рани.

Полонянки принесли їжу в казанку. Тканину і воду.

- Допомогти?
- Не треба. - Полонянки пішли.

Стримуючи сльози Дигіза знімала прикраси з кров'ю. Омила ноги і перев'язала їх тканиною. Рани були жажливі, але сьогодні знайде потрібні трави, лікувала різне. Втомилась невимовно, тому вирішила спочатку поїсти. Чи Анданаку краще готували, чи їй після полону все краще смакувало. Залишила порожнім казанок.

Зняла браслети з рук, промила їх і камені знов стали червонішими від крові.

- Прокинулась? - Зайшов Анданак.
- Я вже готова. Тільки... - Дигіза показала руку, яку замотувала тканиною.
- Я допоможу. - Анданак тримав тканину, поки Дигіза вдягала зверху браслет. - Вже не болить?

- Траву знайду і стане мені краще.

- Сама ти можеш йти?

- Спробую, дай руку.

Дигіза підвелась. Пронизав жахливий біль, але б ніколи не довірила себе

Думу.

- Все добре.

- Ти брешеш!

- Що з того. Нас чекають лови.

Дигіза вирівняла на собі весільний одяг, святковим був тільки він. Про інший одяг забув чи не захотів згадати Анданак.

Яскраво світило сонце. Відважні воїни й жінки вже були на конях. Бастак був на своєму Хорзі. Анданаку привели Арта, забрав він здобич у Сатрака. Хурсан була на білому коні, Дигіза не йняла віри, це був Урс, кінь Зарена. Чудовий подарунок батько їй зробив.

Побачивши Берха, свого коня, Дигіза вперше зраділа.

- Ти задоволена?

- Звичайно. - Відповіла Анданаку.

- Вперед.

Почувши це Дигіза помчала першою. Берх відчув господиню і вони неслись степом залишаючи усіх позаду. Дигіза відчувала волю. Їй подобався цей вітер, сонце. Не хвилювали лови, їй навіть не дали лука. Знали, що вона може вполювати когось іншого, замість оленя.

- Тихо, тихо. - Дигіза заспокоїла коня.

Трава була молода, зелена. Берх їв, а Дигіза збирала трави вправно

розкладаючи їх на дві купки.

Кров перестане литись, вона лікувала і меча удари. А від Анданака вже нічого не врятує. Доведеться стати йому дружиною. Дітей вона не може мати від ворога, батька ворога. І Дигіза складала трави в другу купку. Вона уміла й знала все. Не сподівалась, що так багато стане їй в нагоді.

Берх заїржав, почувши коня що наближається. До неї мчав Бастак на Хорзі. Дигіза похапцем сховала одну купку трави в ганчірку і продовжувала шукати трави для змученого тіла.

- Бінойнаг, тебе вітаю.

- Бастак, це ти.

- Хотіла бачити свого володаря, чи так тобі набрид вночі...

- Він батько твій. - З притиском сказала жінка.

- Мене це не обходить. Я можу дати лук тобі, або й ножа.

- Навіщо?

- Щоб стати знову вільною.

- І зараз я на волі.

- Ти що збираєш їсти для коня? - З огидою подивився Бастрак на трави.

- Ні, це моє зілля.

- Пробач, тебе не оцінив. Ти батька хочеш частувати трунком. Це дійсно краще за меча, принизливо вмерти від руки жінки.

Дигіза поклала трави в ганчірку. Встала.

- Вмерти від руки жінки це найгірше?

- Так, для мене, для воїна. Краще звірі нападуть й з'їдять ніж не здолати жінку.

- Боги тебе почують, я впевнена. - Дигіза сіла на коня.

- Послухай жінка, приходь до мене сьогодні, не пожалкуєш.
- На ловах з чоловіком я.
- Мені байдуже.
- Він твій батько.
- Це тільки перепона в часі. Приходь, останній раз кажу.
- Не прийду.
- Пожалкуєш.
- Побачимо.

Дигіза помчала на Берху далі від Бастака не озираючись. Нагнала Арка і подивилась на Анданака.

- Траву збрала?
- Так. Я вилікую себе, як завжди.
- Що хотів Бастак?
- Того, чого ніколи отримати не зможе.

Анданак нічого не сказав, тільки простягнув лука Дигізі. Полювання було на її честь.

- Женить оленя. - Дигіза наказала.

Їй було весело, вона була вільною, і не хотіла згадувати про все що було і буде. Мала гостре око і вірну руку, полювала на рівні з чоловіками. Полонені вже розкладали вогнища, щоб готувати дичину, та полювання тривало й далі.

У кожному олені, якого вполювала Дигіза була ще й стріла Бастака.

Анданак бачив це і похмурнів. Лови ставали більш кривавими, Анданак сам добивав усіх вмираючих тварин. Воїни забавлялись, найкращий настрій був в Бастака. В Дигізи нили руки, під браслетами тканина була просякнута кров'ю, та Анданак не

зупиняв полювання.

Раптом Берх дико заїржав, затрявся. З жахом Дигіза побачила, що величезний пес вкусив і не відпускає Берха.

- Анданак! - заволала Дигіза.

Арк вже був поруч, Анданак намагався врятувати коня, та пес не пускав.

Мечем Анданак відрубав собаці величезну голову. Берх був врятований. Дигіза дриґотіла усім тілом.

- Батько, ти вбив мого пса? - Зі здивуванням запитав Бастак.

- Він кинувся...- В Дигізи перехопило дух, побачивши очі Бастака.

- Він грався. А ти батько жорстокий. Добре, що в мене ще пси є. - Бастак

повернувся і пустив Хорза у інший бік.

- Зупинити лови? - Не зводячи погляду з сина запитав Анданак.

- Ні. Я повернусь у табір. - Відповіла Дигіза.

- Твій кінь?

- Я зілля заварю, загоїть воно мої і його рани.

- Як хочеш.

Берх переступив через пошматовану собаку і поволі пішов до табору.

На вогнищі Дигіза приготувала зілля. Обробила рани Берха, змінила своє ганчір'я. Пішла до намету Анданака і почала готувати зілля яке вбереже її у шлюбі з ворогом.

Глава 6.

Дигіза повинна була жити біля жертовника. Не погодилась зі своєю долею, втекла з Зареном. Крім жертвоприношень, вона ще мала лікувати людей. Тепер самій їй згодились трави.

Казанок закипав і вона докидала туди зілля. Воно охолоне, вип'є його й чекатиме чоловіка.

У намет хтось зайшов.

- Я казала мені не потрібна допомога. - Сказала жінка не обертаючись.

- Це вірно. - Це був Бастак.

- Що ти тут робиш? - Не повертаючись витягнула ножа.

- Прийшов до тебе.

- Чому? - Дигіза обернулась до нього, в руці тримала ніж.

- Я хвилювався.

- Чи жива?

- Чи за мною затужила?

- Бастак, ти щось наплутав.

- Аж ніяк, сама ти повернулась у табір. Правильно, там лови, крики. Нам ніхто не буде заважати.

- У чому?

- Сама ти знаєш. До речі, що за гидоту вариш чоловіку?

- Це ліки, не чіпай.

- А, я й забув що на ловах Берх постраждав.

- Так, через тебе.

- Ти що верзеш! Тварина гризе тварину, до чого я тут.

- Дійсно. Ні до чого.
- Батько вже тобі сказав?
- Про що?
- Забув, запаморочилось йому від твого кохання.
- Що?
- Ми домовились з пелезгами, допоможемо їм у боротьбі з ворогами.
- Дуже добре.
- Не сумуватимеш за жодним з нас?
- На щастя, ні.
- От добре.
- Ти все сказав? Тобі я дуже вдячна. Чекатиму новин і проведжати в похід слізьми. Вертайсь на лови, напевно вже тебе шукають.

- Кому це треба?

Дигізі стало лячно, вона охляла, чи зможе подолати цього супротивника.

Що з нею зроблять, якщо вона його вб'є?

- Де Анданак?
- Про це можуть знати тільки Володарі Небесних коней.

Жінка закрила очі, але спитала.

- Він живий?

Бастак посміхаючись дивився на неї. Дигіза не витримала цього мовчання.

- Де Анданак?
- Хвилюєшся, тремтиш. Тобі не байдуже!
- Де Анданак?
- Добре, заспокойся. На ловах. Тихо.

Бастак накинувся на Дигізу. Вона як могла виривалась з його рук. Хоча він

був такого зросту як вона, але сильний, в батька.

- Тихо. - Бастак вибив ножа, і затулив їй рота. - Коли народиться дитя, ніхто і не дізнається, що батько я.

Дигіза вкусила його за руку. І одразу отримала ляпаса.

Полювання йшло звично, після того, як Дигіза поїхала до табору на зраненому Берху. Темніло, воїни з криками забавлялись й далі. Але в дичині вже не було стріл Бастака. Так само не бачив Анданак Хорза с сином. Нічого не кажучи, Анданак помчав до табору. Такого приниження він не потерпить, навіть якщо йому доведеться втратити обох: молоду дружину й сина.

Біля свого намета Анданак побачив охорону, але вони відвели погляд. Він все зрозумів, і вже не здивувався крикам, які йшли з середини.

На долі лежала Дигіза, зверху був Бастак. Бастак повернув голову.

- Батько, ти спізнився.

- Так, чоловіче, вже запізно. - Анданак побачив в руках Дигізи шлюбного меча, що вона йому подарувала. По шиї Бастака йшла цівочкою кров.

- Дигізо!

- Я вб'ю його, мене ти не зупиниш.

Лезо збільшувало рану.

- Не роби цього. Він тебе скривдив?

- Намагався, я вмію за себе постояти, якщо байдужа навіть чоловіку.

- Батько, нехай продовжує, тоді її ти стратиш.

Анданак рвучко підійшов до них. Відштовхнув ногою Бастака і вирвав у Дигізи меч.

- Вставайте, обидва.

- Анданак, навіщо? - Дигіза не йняла віри тому, що сталося.

- Дякую батько, ти не дозволиш принижувати сина і вмерти йому від руки жінки.

- Достатньо крові, достатньо. Мені потрібні воїни, пелазги нас чекають. А тебе лише жінки цікавлять.

- Батько, раніше це тобі не заважало. Чи справа в тому, що це твоя бінойнаг?

- Чому ти не забрав її собі, коли була полонянкою? - Анданак дивився на сина.

Дигіза обсмикнула одяг, одразу побачила де інша зброя і чим ще може Бастака зупинити. Зараз вона підняла свого ножа і сховала за спину.

- Не знаю. Зараз вона привабливіша.

- Йди геть.

- Добре батьку, я радий що ти не проміняв сина на чужинку.

- Геть!

Бастак пішов, на порозі обернувся.

- Моє шанування, бінойнаг. - Анданак дивився йому в слід.

Дигіза кинулась стрибком на Анданака та він схопив їй руку, там де йшла кров. Ніж випав.

- Досить. - Кинув її долу.

- Чому?

- Чому я не дозволив тобі вбити сина в мене на очах?

- Він намагався скривдити мене!

- Ти про це знала, чому загравала з ним?

- У всьому винна я.

- За його вбивство я мусив би стратити тебе.

- Що з того? Тепер це немає значення. - Дигіза загорнула ганчіркою скалічену руку.

- Тобі байдуже. Тримай.

Анданак простягнув Дигізі свого меча.

- Тебе не розумію. Спочатку не даєш себе убити, сина, а тепер даєш мені ти зброю.

- Я даю зброю тобі. Тобі байдуже - вмирай. Вперед, тобі немає вже долі.

- Добре. - Дигіза встала, взяла меча і витягнула його перед собою, щоб гострий кінець пробив її. - Прощавай.

У цю ж мить Анданак вибив в неї меча з рук і повалив на спину.

- Ти неможлива. Щось крім смерті тебе хвилює?

- Помста й кров.

- Ти біду робиш нам усім. Я володар, бінойнаг мене не може зраджувати чи робити посміховиськом.

- Тоді віддай мені меча.

- Ти можеш жити і насолоджуватись полюванням, сонцем?

- Чужинка я і полонянка. Твоя дружина, так. Але мене ти не кохаєш. Життя для сина ти обрав. Для мене кожен день залишиться боротьбою зі смертю.

- Дурниці кажеш.

- Поки Бастак поруч, кожного дня я буду обирати самій вмерти чи його вбити.

- Про мене ти забула?

- Ні, чому? За вбивство Сатрака ти заслуговуєш на смерть. Але обох не

встигну вбити. Тому обрала я Бастака.

- Дитино, як тобі живеться важко. - Анданак погладив її по короткому волоссю. Вона хотіла відкинути його руку, але заплакала. Заплакала вперше перед очима когось. Завжди таїлась, вважала слабкість за негідну.

- Заспокойся, Бастак тобі не зробить вже нічого. Завтра почнуться збори до пелазгів, він поїде.

- Ти теж?

- Ні, я залишусь. Я покличу полонянок, вони тут приборуть усе. Випий своє зілля. Дадуть вони тобі чисту одежу.

- А що зі мною буде?

- Я вірю, що не твоя вина у тому, що робив Бастак. Він зачарований твоєю вродою.

- Це погано, від мене тільки біди. Я несучи всім смерть, кого я люблю.

- От і добре, зі мною буде все гаразд, бо ти ненавидиш мене. - Анданак гірко посміхнувся.

- Що далі? Я ж твоя бінойнаг.

- Як схочеш. Ти можеш їхати, тобі віддам коня. В степу зустрінеш або ні Бастака, помстишся всім і вмирати, бо не маєш наміру жити далі.

- Або?

- Залишишся зі мною, будеш поруч, дружиною ти вірною. Тебе я буду поважати. Спізнаєш ти життя не полонянки, а жінки, яка не мусить бігти від тих, хто тебе знає.

Дигіза обхопила голову руками. Ніколи ніхто не пропонував їй вибір. Їй нав'язували рішення, вона корилась. Втікла з Зареном, ладна була вбити Бастака. Невже можна жити інакше. Вона стала бінойнаг, а бореться за все як полонянка.

Могла покликати сторожів, здійняти галас, чому вважала, що ризикнути життям своїм гідна ціна за вбивство ворога. Про себе не думала, бо щоб не сталось, не відчувала б себе зрадницею.

Колись вона повинна була слухати богів, казати їх пророкування. Її поважали вдома, як сестру володаря. А зараз вона дика кішка, що втратила обличчя людське. Кров і помста знищили усе.

Анданак дивився на Дигізу і розумів, що вона робить складний вибір. Чи обере його не хвилювало. Звичайно, гарна, але знайде яку завгодно у полонянок. Його дививувала її сила, відвага. Те, як вона усе кидала заради мети. Він не хотів лихої долі тому серцю воїна, з яким народилась ця дівчина.

Дигіза підняла голову, вдивлялась в очі Анданака, які було погано видно у відблиску розкиданого вогнища. Відчувала, що робить присуд їм обом.

- Я залишусь з тобою. Твого ложа я не кину до того часу, як сам мене не виженеш. Не зраджу.

- Мені цього достатньо.

- Слухай. В мене рани не тільки на тілі, я не вірю людям. З острахом до всіх підхожу. Найвірніший для мене є мій ніж.

- Я знаю. Не хвилюйся, ти звикнеш жити не чекаючи щодня смерті і не борючись за життя.

- Не знаю, чи зможу звикнути до цього. - Дигіза посміхнулась крізь сльози.

- Зможеш, покличу полонянок. Вночі сьогодні оберемо інший намет.

Глава 7.

Велике зібрання воїнів слухало посланця меотів. Жінки й чоловіки слухали про нову війну. Дигіза, як вже повелося за сонцевороття, що були разом, сиділа поруч Анданака.

Вже були в поході проти аорсів, але не знищили їх повністю. Тепер меоти кличуть їх на допомогу.

- Тебе ми вислухали, нам два дні треба, що прийняти рішення. Ще рани у всіх не затягнулись, отримані у боротьбі з аорсами. І знов вони повстали. В вас велике військо і в нас дуже. Але цього разу їх знищити вконець нам необхідно. Мені потрібний час.

- Я згоден. Якщо не проти, чекатиму на рішення я тут. - промовив посланець.

- Звичайно, намет і полонянки вже приготовані для тебе.

Гонець вийшов. Почалася військова рада. Дигіза прислухалась до всього цього, але перемога її не хвилювала. Їй було спокійно, добре поруч з Анданаком, навіть коли воювали. Вперше її поважали і не принижували. Але хитке положення у бінойнаг. Анданак нею задоволений, та останнім часом йому пропонують вродливих полонянок в подарунок. Якщо полеститься на жіночу вроду, то буде поганим володарем. Дигізу не хвилювала вірність. Вважала його не тільки чоловіком але й побратимом.

- Ти нічого не слухала. - сказав Анданак, коли залишився наодинці з Дигізою.

- Слухала, але розмірковувала про інше.

- Про що, мені сказати можеш, що завгодно.
- Про жінок, тобі останнім часом їх дарують.
- Тебе бентежить це?
- Дуже.
- Чому б хотів я знати?
- Негідні воїна ці подарунки. Арт гарний кінь, але старий.
- Ти переймаєшся всім цим?
- Так нам знову треба у похід, а в тебе кінь старий. Берх теж не вправний,

як колись.

- Завжди дивуюсь і забуваю, що воїн ти, не тільки жінка.
- Знов буде кров.
- Я знаю.
- Аорсів ми не подолаєм вдруге.
- Мовчи.
- Я думала, хотів почути мої міркування.

Дигіза легла на приготовану постіль. Вночі завжди більше розмовляли ніж любилися. Анданак розперезав меча, зняв верхній одяг, ліг поруч.

- Хотів почути думки, а не острах та зрадницькі слова.
- Сам знаєш, що кажу правду.
- Чому тепер таке говориш? Була зі мной в поході, в тебе тверда рука.
- Була в поході. Тому кажу таке. Вони не могли піднятися на війну з

меотами так швидко.

- Ти думаєш це пастка і цей посланець зрадник?
- Я не про це. Їм хтось допомагає.
- Але меот цього нам не казав.

- Звичайно, він хоче щоб ми допомогли.
- Тому збрехав, сказав що в них велике військо? Це правда!
- Я не про це.
- Я теж думав про це.
- І в кого з нас зрадницькі думки?
- Кіммерійці.
- Казала я тобі, потрібний гарний кінь. Але чому?
- Вони вже тут були.
- Я чула.
- Від кого?
- Це тепер моє минуле.
- Я думаю він хоче захопити владу тут.
- Хто він, ім'я чиє не називаєш.
- Даргатав. Від його імені земля вже плаче. Він хоче захопити всі племена.
- Тому підтримує меотів?
- Тому їх посилає він на смерть.
- Він такий жахливий?
- Якщо ти знаєш, що робив тут, чому питаєш?
- Сіраків допомога буде нам потрібна.

Анданак намагався роздивитись обличчя Дигізи, але без світла вогнища це було марне.

- Я спокійна, не треба вдивлятися у мене.
- Звідки знаєш?
- Я кішка, бачу уночі. Я повернусь туди, нам потрібна перемога.
- Для них ти зрадниця, котра втекла колись.

- Мій любий, ти зовсім не правий. Тепер я бінойнаг володаря, якому вони запрягнулися служити.

- Ти впевнена?

- Поїду завтра. Візьму Берха і молодого Увера.

- Це ще лоша!

- Подивимось, який він в степу.

- А охорона?

- Візьму достатньо. Тобі потрібно більше воїнів.

- Якщо не вернеш?

- За мною довго не тужи і йди в похід проти аорсів.

- Дигіза! - Анданак палко притулив її до себе.

Відчувала, що вже скоро ранок, але ніяк не могла стулити очей. Зілля, яке приймала, щоб не мати нащадків від Анданака бентежило уяву.

Дигіза нічого не казала чоловіку, але знов видіння, як в дитинстві переслідували її. Видіння з минулого і майбуття. Знала, що Арт загине на найближчих ловах і шукала нового коня. Бачила себе перед жертovníком, як складали богам жертву. Це було не видіння, а правда. Ще коли помандрував Бастак до пелазгів склала жертву на його найближчу смерть. Вірила, що її почують. А серце краялось, що зробить це хтось замість неї.

Бачила брата, який приходив і мовчки стояв поруч. Вона не вбила Анданака, до його дихання прислухалась уночі. Знала, поки буде поряд, цей жах полонянки і вигнанки буде далеко.

Тільки Зарен не приходив у її видіннях. Відчувала себе зрадницею. Думала про нього щодня, як про минуле осяяне зірками.

Вернути до сіраків... Коли приїздили звідти посланці - виходила. Дрижали руки й ноги. Вона туди поїде і військо приведе.

Повернення до дому, Дигіза закрила очі. Назустріч, до жертovníка, де гралися в дитинстві, розкривши обійми йшов Зарен. Вони вернулися додому разом. Їх зустрічали всі.

- Дигіза, прокинься, Дигіза. - Анданак тряс її за руку.

Сонячне світло проливалось з гори намета. Дигіза відкрила очі і чоловік відсахнувся від її погляду.

- Він їде! - Сказала голосно, як кажуть Думи вирок.

- Дигізо! Прокинься! Хто? - стривожено спитав Анданак.

- Бастрак!

- Не може бути. Схаменись. Пішло вже друге сонцевороття як я не бачив сина.

- Його я бачу. Палають в нього очі і паща лева.

Дигіза впала на постіль. В неї були відкриті очі, але вона не бачила й не чула.

Анданак ходив позаду і вороже дивився на намагання Ятрагора привести бінойнаг до тями.

- Ти не можеш нічого зробити?

- Це не моє. Володарі Небесних Коней знов її нам вернуть.

- Ти Дум, а я володар. Тебе я зараз вб'ю.

- Що з того?

- Чому вона так лежить?

- В неї знов було видіння.

- Що ти сказав?

- Було видіння.

- Ні. Знов?

- Вона просила про це не казати. Ви знаєте, її обрали жити біля жертовника.

- Так, знаю це. Звідси всі її знання, зілля, яким всіх лікує.

- Так, і дітей відсутність.

- Про що ти кажеш Ятрагор?

- Це перша бінойнаг, яка твою дитину не годує молоком. Вона тобі не відмовляє кожної ночі.

- Як смієш ти! - Анданак схопився за меч.

- Цим не допоможеш. Вона має видіння, приймає трави. А потім так лежить.

До речі, що вона казала?

- Що вернеться Бастак.

- Цілком можливо. Попередні видіння справджувались.

- Попередні?

- Так, вона розповідала мені. Якщо могли, ми зупиняли це.

- Ви зупиняли?

- Так, володарю за жінку взяв не ту.

- Що далі?

- Чекати коли приїде Бастак.

- Вона хотіла їхати до сіраків?

- Чудово, краще їй не зустрічати твого сина.

- Що робить тут Дум? - Грізно спитала Дигіза, сівши на ліжку.

- Тобі краще? - Анданак присів поруч.

- Звичайно.

- Чому не казала про видіння?

- Думе, не стовбич тут. Накажи щоб мені приготували коней і охорону. Я їду до сираків.

- Чому саме зараз, готуємось ми до війни з аорсами? - Глузливо запитав

Дум.

- За домом скучила, йди Ятрагор.

Ятрагор вийшов.

- Чому покликав Дума?

- Ти була в такому стані...

- Це все пусте. Видіння.

- Ятрагор багато тут мені розповів. Що видіння маєш. Чому мені не казала?

- Видінь про тебе не було, тому не розповідала.

Дигіза дивилась уважно на Анданака. Він відвів погляд.

- Що ще тобі сказав твій Дум?

- Ти приймаєш зілля... тому нема дітей.

- А, це... - Дигіза тяжко зітхнула. - В тебе багато дітей і полоняки дарують тобі воїнів.

- Чому? Вважаєш мене ти й досі ворогом? - Дигіза не кліпнувши оком дивилась на Анданака.

- Не через це. Тобі потрібен поруч воїн. І я не можу...

- Чого? Чому?

- Тобі не сподобається, що ти почувеш.

- Спробуй, почув вже досить.

- Я запряглась Володарям Коней у Небі.

- Кажи!!

- Поки живий Бастак, поки я не отримаю підтвердження, що його вже не має. Дитину я не народжу.

- Дигізо! Жінко!

- Не сподобалось.

- Не можна так про нього говорити. Він жорстокий, лютий, але ж він не усе найгірше що є у всіх світах.

- Для мене все. Він знищує все дороге мені. Тому тепер хвилююсь я за тебе. - Дигіза рвучко обійняла Анданака.

- Дигіза! Почути це від тебе... вже можна й вмерти...

- Мовчи, ніколи не кажи про це вголос. Тебе почують.

- Хто? - Посміхнувся Анданака.

- Зло завжди чатує поряд. Відпусти мене до сіраків, я військо приведу.

- Добре, жінко, добре.

Глава 8.

Анданак відпустив Дигізу до сіраків. Їхала на молодому Увері, потрібно було його випробувати у відкритому степу.

Неспокій огортав жінку кожного разу, коли думала про повернення Бастака. Знов роздуми про помсту нагадували про себе. Якщо він повертається з пелазгів, то став заможнішим, можливо здобув ще більшу славу воїна. Сподівалась, що забув про неї. Та не думала, що став кращим чи добрішим. Не хотіла залишати Анданака, та вірила що верне до появи Бастака. Потрібно військо привести. Інакше знищать їх усіх.

Два дні з перепочинком на ніч скакали до сіраків, чим ближче було, тим сильніше калатало серце в Дигізі. Не знала чи зупиняти коней чи мчати швидше.

Коли втекли з Зареном довго жили в степу. Їм було добре, але Зарен запропонував пристати до якогось племені. Він гарний воїн, всі візьмуть його до себе.

Бастак запропонував випробовування в бою сам на сам. А потім... Дигіза закрила очі. Не треба було відкривати обличчя. Не побачив би її, Зарен живим би був.

Зупинилась біля жертовника, вертала додому, хотіла попросити заступництва у Володарів Коней, що на небі. Склала жертву Ану, воїни були поруч. Та не наважувалась їхати далі. Чекала якогось знака, чогось, що допоможе зібрати сили і вернуть до дому.

- Дигізо?!

Дигіза підвела очі почувши своє ім'я.

- Не йму віри. Дигізо!

Дигіза втратила дар мови, до жертовника, до неї, розкривши руки йшов

Зарен.

- Бінойнаг, це ворог? - Спитав один із воїнів, що її супроводжували.

Жінка тільки похитала головою.

- Дигізо.

- Я вже й забула...

- Що я так схожий на Зарена? - Спитав її чоловік, похмурніючи.

- Вараз!

- Тебе давно не було вдома.

- Так вдома. - Дигіза впала в розкриті обійми і вголос заплакала. Їй було байдуже, що бачили це воїни. Вона була вдома, нічого не забула. Минуле її не відпускало жодного дня, але тепер вона відчувала його на дотик.

Вараз дав Дигізі поплакати.

- Пробач, мене повинен ти ненавидіти.

- Через Зарена?

- Так, йому я тільки лихо принесла і смерть.

- Він вмер як і хотів, захищаючи тебе. Досить про це.

- Ти вибачаєш?

- Ти не винна.

- Я не помстилася за жодну смерть. - Воїни відійшли поодаль, вже сіли на коней, але все одно Дигіза говорила пошепки.

- Про це не хвилюйся. Якщо буде воля Ана, ти зробиш все, не маю сумніву.

- Це так.

- Тепер ти бінойнаг.

- Так.

- Що привело тебе до дому. Здається, ми виконуємо всі накази володаря?

- Нам потрібне військо, мені потрібне військо.

- Похід?

- Аорси.

- Знову? Мені здавалось ви з ними вже воювали і перемогли.

- Мені теж. Давай поїдемо додому, на віче все я поясню. Втомилась я з дороги.

Вараз покликав свого коня, Дигіза сіла на свого. Як у видінні з Зареном поверталися додому. Тільки на жаль, це був Вараз. Було би добре якби видіння про Бастака теж справдилось.

Анданак ще і ще раз радився з воїнами, питав в Дума, що кажуть боги. Минув тільки день як Дигіза вертала до дому. Чи верне з військом? Загалом верне? Посланець чекає, йому сказати відповідь вже треба. Не може він не допомогти меотам у боротьбі з аорсами. З аорсами вже сам він воював. Не може з ними примиритись, навіть, якщо їм киммерійці допоможуть.

Воїни підтримали рішення Анданака, посланцю повідомили, що йдуть з меотами вони проти аорсів. Влаштували свято, а завтра готуватись починали у похід.

Анданак пішов зі свята раніше, навіть кумис не смакував без Дигізи. Знов збиралась ризикувати життям з ним. Приведе військо чи ні, а буде поруч з ним воювати. У цьому був переконаний.

Гонець розбудив Анданака вночі. Бастак вертав до дому. Анданак подякував і наказав напоїти того, хто приніс гарну новину. Залишившись наодинці, не міг заснути. Видіння бінойнаг знов справдилось. Радів з повернення сина. Знов похід, йому потрібні гарні воїни. Але і засмутився трохи, Дигіза не зрадіє його появі...

Вже зранку чекав Бастака з Думом біля жертovníка. Мчав попереду,

лева паща видніла, і навіть на великій відстані було помітно як палають його очі.

Після зустрічі, Бастак його спитав.

- Я чув збираєшся в похід?

- Так, мені потрібні воїни.

- Добре, я можу керувати нашим війском.

- Ти гарний воїн, але поки ще маю сили, всіх поведу в похід.

- Як завжди, батьку.

- Зараз не про це. Влаштуємо лови на честь твого повернення.

- Дякую, ці лови будуть незабутніми для наших воїнів. - Анданак не відчув загрози в голосі сина, занадто за ним скучив.

Перевдягнувшись в чистий одяг Дигіза вже була на віче. Воїни їй не нагадували про минуле. Але сприймали вороже все, що казала їм. Сказали, що потрібен час на міркування. Погодилась.

- Що відбувається? - спитала Вараза, коли удвох залишились в його наметі.

- Ми змінились.

- Не розумію.

- Коли Сатрака вбили, ми всі полегшено зітхнули.

- Я знаю, не думай, що почула щось нове.

- Тепер в нас інший бог - обрали ми Думузі.

- Скотарство? А воїни, мечі?

- Тепер намісник я в сіраків Анданака.

- Вараз, я тішусь через це.

- Так, мені теж хочеться боротьби і перемог, а ще я хочу дивитись, як бавляться діти.

- Це відмова?
- Ні, просто тепер сіракам потрібен час.
- Зі мною воїни.
- Я бачив.
- Якщо відмовитесь від допомоги, сплять все поселення.
- Але ж ми тут не одні сіраки. Що скажуть інші?
- Злякаються й погодяться.
- Як схоже це на Сатрака.
- На жаль. Але такий наказ дав Дум.
- А ти?
- Якщо відмовитесь, загину разом з усіма.
- Вибач, тебе не розумію.
- Анданаку потрібно військо, щоб перемогти аорсів.
- Тому звернувся до сіраків.
- Це я запропонувала.
- Добре. Але вже воювали з ними, чому не знищили?
- Зараз їм можуть допомогти киммерійці.
- Зрозуміло, тому потрібен кожний воїн.
- Так. - Дигіза зітхнула. - Інакше переможці знищать усіх.
- Якщо ми переможемо?
- То здобич наша.
- Чому Дум віддав такий наказ?
- Бо знав, я зроблю все, щоб врятувати свій дім.
- Він ненавидить тебе?
- Зовсім ні, його я своїм братом визнала.

- Влада.
- Все правильно, Вараз. Влада.
- Я спробую все владнати.
- Як ти схожий на Зарена.
- Тобі болить і досі?
- Щодня. Ти чув про Даргатава? - спитала.
- Чув.
- Чи може бути він сином Вахзанака?
- Не замислювався. Вахзанак давно загинув, не знаю. А це важливо?
- Знати ворога в обличчя краще, ніж чути тільки про нього.
- Але ж минуло стільки часу?
- Тому не знаю, який вигляд у супротивника.
- Дигізо, я піду ще раз до воїнів. Зроблю я все що можу.
- Вараз, я дякую. Ти знаєш, готова вмерти разом.
- Тільки одна умова.
- Не можу знищити володарювання Анданака.
- Я не про це. Військом сіраків я буду керувати.
- Але ж...
- Я знаю, що воїни славніши є. Я намісник, тому всім байдуже. Але

пообіцяй.

- Я обіцяю.

Вараз вийшов торувати собі славу воїна. Дигіза дивилась з сумом як він пішов. Ні це не Зарен, хоча подібні як з відображенням в воді. Зарен ніколи би умов не ставив.

Глава 9.

Вараз довго розмовляв з воїнами. Дигіза вже думала, що це пастка для неї. Сіраки не допоможуть, згадають, що пішла від них, а зараз стала бінойнаг загарбника.

- Завтра вранці з тобою поїде двадцять коп людей. (Копа - 60).
- Це добре...
- Гонці помчали вже. Зберу я скільки можу і прийдемо до Анданака.
- Я знала, що допоможете.
- Аорси нас теж не пожаліють.
- Розумію, ми переможемо.
- Ти так впевнена?
- Навіщо воювати, якщо не вірити у перемогу.
- Вже пізно. Залишайся в мене в наметі, відпочинеш.
- А мої воїни?
- Отримають теж відпочинок. Мені ще треба багато зробити.
- Не всі погодились?
- Звідки знаєш? - здивувався Вараз. - Забув що розум маєш. Так, деякі

воїни ще сумніваються, чи не хоче знищити нас Анданак.

- Мене приславши?
- Тепер його ти бінойнаг.
- І зрадниця.
- Різне говорять.
- Дуже добре, що говорять. Але мовчав мій брат та воїни, коли вели мене

на страту у вогні.

- Не ображайся.

- Я, нітрохи. Хвалила я сіраків як воїнів. Тепер для них тварина важливіша від слави воїна.

- Дигіза, досить. Ми приєднаємось до війська, відпочивай.

Вараз пішов. Жінки приготували Дигізі постіль. Вона лягла, але меча поклала поруч із собою. Знала, що хочуть воювати. Справа була в тому, що не визнавали на чолі усіх сіраків Вараза, та про це мовчав.

Дигіза закрила очі і снила своїм дитинством. Знов бавилась біля жертовника з братом. До них йшов Даргатав. Тепер знала його ім'я, тому і кликала. Потім відчула неспокій і бачила посмішку Сатрака, лиху і криваву. Подивилась на свої руки - вони були в крові. Біля ніг лежав вмираючий Бастак. Дигіза прокинулась, в руці стискала меч. Це був найсолодший сон, видіння яке хотіла щоб справдилось.

*

- Це не можливо. Арт не побачив настромленого меча. - Анданак схилився над вмираючим Артом. Кінь хрипів і вже ніщо не могло зупинити його страждання.

- Але залишити меча у степу? - дивувався Ятрагор.

- Ми весь час ведемо війни.

- Добре, але вістрям догори. І меч такий новий, прикраси як в пелазгів.

- Дум, що ти там примовляєш? - спитав Бастак, він теж припинив лови і дивився на батькового вмираючого коня.

- Тепер він буде в тих, хто Володіє Небесними Кіньми. - Голосно сказав Ятрагор.

- Він заслуговував на смерть в бою. - З гіркотою сказав Анданак.

- Вмер від меча, найкраща нагорода. - нагадав Бастак.

- Зупинимо лови? - Спитав Дум.
- Ні. Продовжимо. Принесемо жертву богам після полювання.
- Анданак, до тебе посланці. - воїн підійшов до Анданака.
- Від кого?
- Від аорсів та меотів.
- Батько, так з ким війну ведеш. - Уїдливо спитав Бастак.
- Помовч. - Воїни що стояли навколо засміялись, Бастак почервонів.
- Після ловів, принесимо богам ми жертву. - Вів далі Анданак. - Потім, я з

кожним з них поговорю. Але вони не повинні знати один про одного.

Воїн побіг виконувати наказ володаря.

- Продовжуємо лови. - Наказав Бастак.

Анданак привели іншого коня. Згадав про Дигізу, яка радила шукати йому заміну Арту. Можливо, дійсно бачила правдивії видіння. Бастак же повернувся, коли ж вона вже верне. Крім туги за дружиною, його ще дуже хвилювало чого хотіли посланці. Може вони вже об'їдались між собою і пастка це для воїнів його. Ще трохи, і поговорить з ними обома. А тепер ще йдуть святкові лови на честь повернення Бастака з пелазгів війська.

*

Дигіза мчала попереду на Берху. Позаду неї було двадцять коп сіраків. Вони розтянулись і здавалось, що займають весь степ. Враз стримав своє слово, обіцяв сам ще стільки ж привести. Тоді вони підуть воювати на аорсів. Дигіза пишалась своїм досягненням. Вона змогла повернутись додому і переконати у допомозі. Анданак буде пишатись нею.

*

Бастак не дочекавшись запрошення батька, сам пішов до його намету.

Мовчки пройшов перед охороною, хоча знав й коротший шлях, не серед багаття.

- Зрада. - Закричав з намета.

Воїни швидко підхопили цей крик.

Ятрагор прокинувся, встав, намагаючись не збудити Хурсан. Жахливе слово "зрада" не віщувало доброго. Ще одне видіння Дигізи справдилось. "Бастак повернеться, піде гаряча кров."

*

Майже не стулила очей вночі Дигіза, але воїнам і коням треба було перепочити. Збудила всіх, коли ще роси місяць осявав. Квапилась, поверталась до Анданака. Хотіла побачити його, сказати що вертає, що жива.

Гнала коня все швидше. Бачила обриси тепер рідного поселення. Та в степу побачила залишки двох згарищ, на них можливо тільки вчора спалили воїнів. Дигіза похолола, серце калатало. Зупинила своїх воїнів з охорони, які теж роздивлялись свіжу страту.

- Це зрадники. - Дигіза промовила.

Воїни ствердно кивнули.

- Нас не було достатньо. Можливо захопили все аорси. Можливо зрадили меоти.

- Не зустрічають нас гонці. - Вказав один із воїнів.

Дигіза уважно вдивлялась в обриси: було яскраве сонце, діти не бігали по степу. Не бачила диму від багаття.

- Мечі до бою. - Крикнула сіракам. - Не знаю, що чекає нас, але ми не

зупинимось.

Помчала перша, за нею військо, з землі яка колись була її.

Весь час підганяла Берха, намагалась не думати, що могло статись і не помічала сліз, що котились по її щокам.

Коли вже бачила верхівки всіх наметів, око захопило Дума, що стояв один в степу. Зупинила Берха.

- Що сталося?

- Анданака вбила зрадницька рука.

- Ні. - Закричала як жінка, а не воїн. - Хто?

- Ти бачила.

- Ці двоє.

- Спалили їх вночі, та вони своєї вини не визнали.

- Що тепер робити?

- Розпочинаємо сьогодні поховання.

- Тому вогнища не горять. Я військо привела.

- Знадобиться.

- Дійсно, аорси не зупиняться.

- Так, Бастак їх поведе в похід.

- Він повернувся?

- Як казала.

- Він знайшов Анданака.

- Пішла гаряча кров.

- Він прагне помсти.

- Я теж.

- Ти бінойнаг, забула...

Дигіза махнула рукою, сіла на коня.

Воїни сховали мечі і поїхали за нею. Сьогодні їх чекало поховання, а завтра похід на ворогів, та вже без неї.

Глава 10.

Дигіза зійшла з коня біля намету Анданака. Бачила Бастака, заплакану Хурсан та ще багатьох інших. Вони вже змирились з смертю володаря. Жінка бачила, як тягнуть землю, насипаючи курган для поховання. Тепер всі чекали її. Знову була в центрі уваги.

Полишила накидку, зняла з голови шолом, розсипалось по плечам волосся, що віросло за час що були поряд з Анданаком.

- Дум, роби свою справу.

Дигіза стала на коліна, Ятрагор мечем відрубав їй довге волосся.

Юрба з полегшенням повернулася до приготування поховання.

Відкинувши ногою волосся, Дигіза зайшла в намет, за нею пішов Дум.

- Ти мала вибір.

- Відколи? Єдине, чого я не маю це вибір.

- Ти привела військо.

- Але цього не достатньо. Бастак стане новим володарем.

- Він міг зробити тебе своєю бінойнаг.

- Знаю. Але не хочу.

- Цього в твоїх видіннях не було?

- Ні. - Дигіза сіла на діл. Речі Анданака вже забрали. Здавалось і в цьому наметі вона вже бачила червону фарбу смерті.

- А що ти бачила?

- Тепер що з того. Ти знаєш завтра вже не буде для мене ранку.

- Дигіза говори.

- Я бачила, вмирає як Бастак.

- Він не повернеться з походу.
- Я бачила, як я його вбиваю. Не всі мої видіння справдяться.
- Арт загинув на полюванні.
- Правда?
- Так Анданак був засмучений.
- Може, розповіси, що сталося.
- Були посланці від аорсів та меотів.
- Що пропонували?
- Ми не дізнаємось, один із них вбив Анданака.
- Ви втратили обох. Казав, не визнали вину.
- Ні.
- Але це ж так важливо для воїна вбити ворога.
- Я знаю. Тут дійсно зрада.
- І ти вважаєш тут, не від ворогів.
- Що з того? В нас є долі.
- Дійсно. Незмінні долі. Клич полонянок, піду до річки.
- Чекатиму тебе.
- Не тільки ти.

Дигіза повільно і старанно вдягалась в червоний одяг. Обирала прикраси, взяла шлюбного ножа, що їй подарував Анданак. Коли брала шлюб, не думала про долю бінойнаг. Тільки страту відмінили і знову свято. Слідувати за володарям. Готова була до смерті у бою, до зрадництва, але піти за чоловіком до пращурів, цього не уявляла. Була ще молода, хотіла мститись.

- Анданак вже вбитий, Сатрак, ти чуєш. Тільки моя помста залишилась на

волі, нехай. Прийму і це.

Вже почались перші сутінки, коли Дигіза вийшла із намета. Була вдягнена гарніше ніж на своєму шлюбі. Знов всі давали їй дорогу. Йшла до Дума. Юрба йшла трохи позаду.

Біля свіжого кургану вже був Дум та двоє його помічників. Вони були вдягнені у біле.

Ятрагор наказав запалити вогнище. Почались кола прощання біля кургану. Всі жителі ходили з ними. Дигіза йшла позаду Дума. Відчувала важке дихання Бастака, що йшов поруч. Голосила Хурсан, єдина донька, що залишилась жити біля батька. Коли проходили біля сходів, в Дигізи стискалось серце. Підніметься ними, щоб ніколи не повернутись назад. Ще одне коло і все буде скінчено. Дигіза дивилась на сонце, що сідало. Воно буде і завтра, та бінойнаг цього вже не побачить.

Зупинились біля сходів. Дум почав молитви.

Дигіза знала, що буде далі. Підніметься і не повернеться ніколи. Так було завжди. А вранці Бастак буде чекати на верхів'ї з мечем Анданака. Курган засиплють. Але бінойнаг до того часу вже буде мертва.

Дигіза випила молока з медом. Останній шлюб. І пішла по свіжих сходах туди, де лежить Анданак. Відкрила тканину що закривав вхід. Завтра його засиплять.

Всередині горіло багаття. Постіль, приготована на двох. Анданак лежав вже засипаний червоною фарбою.

- Пробач, я запізнилась.

Дигіза сіла поруч і роздивлялась навкруги. Стріли, лук, голова Арта, і тут він поруч з господарем. Прикраси, застібки, одяг, це для неї. В землю був ввігнаний меч Акінак, той який забере вранці новий володар Бастак.

Мала всю ніч попереду, тому не квапилась позбавляти себе життя. Ще встигне. Хотіла згадати своє життя, чи хоча б тужити про смерть Анданака. Нічого не виходило. Всі думки були навколо Бастака, залишиться живим. Ніколи не помститься за смерть Зарена.

- Бастак!

- Я знав, що в останню мить ти промовлятимеш моє ім'я.

- Бастак? - Дигіза хутко піднялась на ноги. - Вже ранок?

- Ні, тільки запала ніч.

- Що робиш тут, ще рано.

- Прийшов до тебе.

- Чому?

- Знав, що зволікатимеш.

- Я зроблю все.

- Я бачу. В нас є ще час.

- В нас?

- Хоча б тепер зі мною бути.

- Зараз? Тут?

- Яка різниця. Батько вже не встане. Ніхто нічого не дізнається.

- Ти що говориш.

- Ти теж нікому не розповіш. Тобою хочу я насолодитись, в нас ніхто не стоїть на заваді, не відмовляй. - Бастак дивився на неї через пащу лева. Знов його погляд був звірячий. - Тобі потрібен час на роздуми?

- Ні. Я хочу щось в тебе спитати.

- Твій розум тебе сюди привів. Питай.

- Ти вбив Анданака через мене?

Бастак голосно розсміявся.

- Жінка, говориш ти дурниці.

- Я відповідь чекаю.

- Ні.

- Правда?

- Звичайно ні, не через тебе. Через владу, я поведу се військо. Я знищу

аорсів і кіммерійців. Їм'я Бастака залишиться, володаря і лева.

- Знову казки пелазгів. А якщо не переможеш?

- Переможу.

- З кіммерійцями знов може бути мир.

- Не може. Я про це попіклувався. Ти чула як Даргатав спалив в нас жінок і

дітей.

- Чула.

- Я це зробив. Чому ти не здивована?

- Я знала це.

- Дигізо, звідки? Невже твої видіння стосуються минулого, не тільки

майбуття.

- З дитинства знаю я Даргатава. Він воїн, не мерзенний щур.

Бастак дав їй ляпаса і повернувся спиною, щоб йти.

- Зачекай, коханий, а любощі мені ти обіцяв?

Бастак обернувся з лихою посмішкою.

- Тебе я не залишу живою і бінойнаг не зроблю.

- Я знаю. Мені завжди здавалось, тобі подобається, коли дражню тебе.

- І ти готова тут...

- В останне зрадити Анданака? Звичайно, тільки б бути із тобою.

- Ти кішка.

- Знаю. Моє ім'я ти промовлятимеш сьогодні.

- Дигізо...

- Зніми жакливу пащу лева, я хочу бачити твоє обличчя.

Не зводячи очей з Дигізи, Бастак зняв шкіру лева і верхній одяг.

- Йди до мене, - повабила рукою до себе. - Про це я мріяла кожен ніч, коли лежала з Анданаком.

*

- Дигіза, досить. - Дигіза підняла очі, поряд стояв Ятрагор. - Дигіза досить, він вже не дихає.

Подивилась долу, руками у крові ще і ще раз завдавала шлюбним ножом удари Бастаку. Замість обіймів його зустрів її шлюбний ніж. Весь час промовляла: За Зарена, за Анданака. За зраду.

- Він казав, що найганебніше вмерти від руки жінки.

- Я знаю.

- Він вбив Анданака.

- Я про це здогадувався.

- Ятрагоре, брате, що тепер робити.

- Нам треба воювати.

- Але Бастак...

- Замість лева, в нас буде левиця. Там є вода, вмий обличчя і допомагай мені. Хутчіш.

Глава 11.

Не з'явилися ще перші промені сонця, як почали засипати землею курган Анданака. Сльози залишились позаду, всі чекали народження нового дня. Коли тільки засіріло, то можна було вже побачити, що на верхівці кургана хтось був. Стоячи на колінах, накривши себе шкірою лева стояв новий володар. Намісник Анданака. Дум почав славити богів. Чим голосніше він говорив, тим яскравішим було сонце. Воно освітло Акінак, в його держаку був кришталь і він розсіював сонце, меч горів і розносив світло навкруги. Дигіза просила Ана про допомогу, про перемогу. Якщо залишилась жива, то хоча б перемогти в поході, щоб все це було не даремно.

Дум замовк. Вже був час. Дигіза встала і високо підняла Акінак над головою.

- Бастак, Бастак, Бастак - почала кричати юрба.

Вони визнали нового володаря. Заради перемоги війська вона витримає і це ненависне ім'я.

*

- У тебе немає вибору. - Повторював Ятрагор, допомагаючи вдягнути одяг Бастака і закріпити пащу на голові.

- В нас є славні воїни.

- Вже треба виходити в похід. Якщо відмовишся, почнуться чвари. Це буде нескінченно, кожен захоче бути володарем. Нас знищать вороги.

- Але чому ти виріш, що оберуть Бастака.

- У нього право крові.

- А в мене?

- А в тебе право його крові.

- Якщо дізнаються?

- Головне, щоб якомога пізніше. В битві буде не до цього. Ти поведи їх, вони підуть за тобою. А далі буде все як хоче Ан.

*

Вночі здавалось все правильним. Дигіза не лякалась страти, яка її чекала за смерть Бастака. Хвилювалась за те, щоб не дізнались зарано. Щоб встигла військо повести, про перемогу мріяла, так само як і Анданака.

Коли чекала на світанку перших променів думала про Зарена і Анданака. Кохали її, вона теж майже покохала Анданака. Та жодному дитину не дала і дружиною була, яка весь час тікає від переслідувань. Та не могла бути іншою. І зараз їй було потрібно військо готувати у похід. Повинен прийти з військом Вараз, йому теж не відкриється. Навіть Хурсан не знатиме нічого. Навіщо. Бастак всіх поведе до перемоги, або до загибелі. Дигізу не бентежило, що ім'я ворога стане її ім'ям. Відчувала, що бінойнаг залишилась там, з Анданаком. Нагорі з мечем вмоченим у кров Анданака і Бастака стояв вже воїн у левовій шкурі. Замість Лева, Левиця буде.

Дигіза поволі спустилась з кургана. Зараз вирішувалась її доля. Подумки звернулась до Ана та промовила:

- Зрадницька рука вбила батька. - Дум здригнувся і з жахом дивився на володаря. Знав, що Дигіза наслідує птахів, але Бастака... - Ми йдемо у похід. Кров його волає, моя теж. Воїни, ми знищимо аорсів.

Почалися крики. Знов прославляли Бастака. Сьогодні буде свято на честь володаря, а завтра вже сумне збирання у похід.

Дигіза підійшла до Хорза, він її впізнав і спокійно прийняв вершника,

поскакала до наметів. Новий володар, через тугу за смерть батька міг не приймати участь у святі.

Спішилась перед наметом Бастака, спокійно увійшла. Присягала, що не зайде сюди. Але тепер усе змінилось. Багато коштовної зброї. Золотий щит, новий, який привіз напевно тільки від пелазгів. На ньому був забражений герой пелазгів - Геракл з шкірою лева, якого переміг. Улюблений герой Бастака - той, на кого хотів бути подібний.

Не роздягаючись лягла вона на свіжу постіль від неї віяло пахощами іншої землі. Не спала всю ніч. Закрила очі.

- Володарю, володарю. - Хтось не переставав кликати.

Дигіза розплющила очі. Не одразу, але згадала, що сталося. Хотіла провести рукою по обличчю, але відчула тільки пащу лева. Добре, її ніхто не бачитиме. Треба поводитись як Бастак, постійно не мати відпочинку навіть уночі.

- Володарю, кого ти обереш сьогодні?

Дигіза сіла на постілі і побачила перед собою чотирьох голих жінок. Вони всі перелякано усміхались. Бастак був чоловіком! Гидким, та обирав собі жінок щодня, щоночі. Згадала все це. Згадала, як більшість з них знаходили потім замордованими в степу.

- Геть! - Дигіза жбурнула в них чашею. Вони з лементом вибігли з намету, чим викликали схвальний регіт охорони.

Служник залишився стояти.

- Що сталося, володарю, не сумуєш ти за батьком. Якщо ти схочеш, приведу я інших.

- Приведеш.

- Ти дивний. Пішов з кургана, а жертву кров'ю як завжди не склав. Тобі щось важко йти. Невже застібки знов зіпсулись на левові. Зніми, я допоможу.

- Дійсно. - Дигіза встала. - Ти приведеш мені гарніших полонянок, а зараз допоможи зняти лева.

Повернулась спиною і відчула лезо ножа біля горла.

- Хто ти? Де володар? Ніколи від жінки він не відмовлявся. Навіть якщо навколо були тільки мертві голови.

- Я смерть його. - Дигіза різко повернулась і нанесла один удар своїм ножем. - Твоя до речі, теж.

Служник впав мертвий.

- Охорона. - Покликала.

Зайшли воїни. Подивились на вбитого.

- Заберіть.

- Що сталося?

- Мене він розбудив.

- Покласти його туди де й інші?

- Звичайно, як завжди. - Дигіза випила рідини з чаші. Це було вино, яким відомі так були пелазги.

- А полонянки? Як завжди вбити?

- Мене це не обходить. - Дигіза помітила недовіру в погляді охоронця. - Але спочатку розважтесь з ними.

Охоронець посміхнувся, напевно Бастак робив так завжди.

- Покличте Дума.

Охоронці винесли мертвого служника. Було чутно жіночий зойк і жахливий регіт. Дигіза затулила вуха.

Ятрагор підійшовши до намета побачив тіло мертвого служника.

- Приберіть.

- Коли звільняться інші. - Охоронець показав в бік копиці сіна звідки чувся жіночий лемент.

- Добре. - Дум зайшов всередину. - Володарю, мене ти кликав. - Голосно сказав й доторкнувся до Дигізи бо вона ще закривала вуха.

- Ти прийшов. - Не шепотіла, а сичала. Підхопилась на ноги. - В мене нічого не вийде.

- Ніхто нічого не помітить, завтра буде вже збирання у похід.

- Бастак це чоловік!

- Що з того?

- Служник мені привів жінок для розваги.

- Тому його убила?

- Він не повірив, що відмовитись від жінки міг Бастак. Я не можу всіх вбивати.

- Розумію. Але чого ти хочеш?

- Не знаю. У бою все гаразд, але жінок мені приводитимуть. Їх всіх вбивати?

- Тобі потрібно одружитись.

- Ятрагор мені здається вже не розумієш, що кажеш. Чим мене врятує це?

- У поході в тебе весь час в наметі жінка буде.

- І вона нічого не помітить?

- Ні, ти зовсім не розумієш. Ти не можеш жити весь час у шкірі лева.

- Ні, не можу.

- А якщо перевдягатимешся в жінку, то будеш вільно пересуватись табором.

- Добре, але хтось зайде в намет і не побачить там Бастака.

- Ніхто, ніколи не заходив до Бастака у намет. Я перший. Це теж дивно.

Тому потрібно щось вагоме - наприклад - шлюб.

- Ніхто, а його служник?

- Тепер він мертвий.

- Кого мені як бінойнаг ти пропонуєш.

- Є прислужниця, вона завжди ховає своє обличчя. Ти станеш нею коли володарем не будеш.

- А вона куди подінеться?

- Це тебе не стосується.

- Ятрагоре, кажи мені ти все. - Дигіза підняла ніж, що був у крові служника. -

Ти хочеш мене зрадити? Вб'ю не вагаючись. Чому вона мовчатиме, чому не зрадить?

- Це моя сестра. Прибери ножа. Просив я Анданака її відпустити. Відмовив.

В мене вже готові коні, вона повернеться додому.

- Хурсан знає?

- Ні. Їй це не потрібно знати.

- Чи можу я тобі повірити?

- Біля тебе постійно стоїть острах страти. Обирай сама.

- Добре. Буде шлюб.

- Вночі її відпустиш?

- Ні.

- Дигізо!

- Тихо!!! Мовчи!!! Загинемо обоє. Зі мною вона поїде у похід. На першій же

нічній зупинці втече на коні куди сама схоче.

- Я мушу вірити тобі?

- Як я тобі.

- Добре.

- Думе, оголошуй шлюб.

Глава 12.

Звістка про новий шлюб Бастака здивувала усіх. Не думали, що і він дотримається звичаю знаходити дружину перед новою війною.

Шлюбів було багато. Дум тільки встигав доливати молока і меда. Святкували яскраво, намагаючись не думати про те, що завтра йти на нову перемогу чи поразку.

Вже здалеку Дигіза побачила табір Вараза, її військо теж було. Тепер варто було чекати тільки меотів. Якщо вони звичайно не зрадять.

Дум поїхав з ними, щоб скласти жертву. Дигіза знала, що його більше хвилювала доля сестри. Боявся, що не дотримає володарка свого слова.

Ввечорі, коли зайшли до намету, дівчина намагалась втекти, кричала. Дигіза закрила їй рота, з'язала ноги та руки. Потім лягла спати. Дівчисько, їй достатньо своїх клопотів. Так зв'язану її охоронці і поклали на коня. Всі бачили, Бастак їде з дружиною. Дум декілька разів просив Дигізу її розв'язати.

- Вона наробить лиха нам усім.

- Вона не втече.

- Знов буде галасувати.

- Мовчатиме.

- Ти їй щось пояснив?

- Ні.

- Тоді прошу дуже - сам позбався неї, бо якщо втікатиме вб'є половину мого війська.

- Вона ще дитина.

- Дурна дитина, яка не бачить звідки їй чекати загрозу.

Вараз виїхав їм назустріч. Дигіза рада була його бачити. Але він грізно дивився на неї.

- Вітаю, Бастак. Я стримав обіцянку. Дигіза чекала допомоги від сіраків. Готові ми йти на аорсів.

Бастак, звичайно Бастак. Дигіза зрозуміла, що Вараз бачить перед собою вбивцю свого брата і в неї похололо серце. Він теж її не прийме. Скрізь у неї вороги.

- Вітаю славний воїне. Назви нам ти своє ім'я. - Намагаючись не виказати хвилювання промовила Дигіза.

- Я Вараз, брат славного Зарена. - З викликом промовив сірак.

Дум здригнувся. Вороги, навколо Бастака вороги, тепер це вороги Дигізи.

- Стаємо табором. - Наказав Ятрагор.

- Чекаємо меотів ми до вечора. - Сказав Вараз.

- А потім?

- Пішлем гонців, можливо занадто довго ми збирались.

- Так буде.

Дигіза розвернула Хорза і поїхала до своїх воїнів, які готували перший намет для Бастака.

Коли сутінки впали на землю в таборі вже йшла велика пиятика. Чутно було чоловічий регіт і жіночий зойк. Багато жінок теж відправились в похід, бо воювали не гірше від чоловіків.

Дигіза ходила табором. Дивилась на коней, зброю. Сіраки можливо і

обрали скотарство, але від чудової зброї не відмовлялись. Сама питалась у вартових, чи бачать вже вони прихід меотів. Куди б не пішла, бачила обертаючись тяжкий погляд Вараза. Можливо, він спробує помститись Бастаку. Звичайно, це ставить під загрозу весь похід. Та ним керує помста і жага крові.

Було темно, коли Дигіза повернулась в свій намет. Зв'язаної дівчини не було. Наказала покликати Дума.

Ятрагор прийшов намагаючись стримати радість і хвилювання.

- В тебе все вдалось?

- Так, вона в безпеці.

- Чудово. Хурсан би тішилась тобою.

- Не треба.

- Добре. Хотіла щось спитати?

- Слухаю.

- Ти вдосталь був у бою поруч з Анданаком?

- Так.

- Чи слухають тебе воїни?

- Звикли.

- Добре. Ти поведеш їх на аорсів.

- Я? Чому? Ти теж втікаєш? Дигіза, я не розумію.

- Ти бачив Вараза?

- Так. Ні. Він не зможе. Він не вб'є володаря сіраків.

- Він сам ним хоче бути.

- І підкорити нас?

- Чому ні.

- Ти кажеш про помсту за Зарена.

- Так.
- Але йому ти можеш відкрити всю правду про себе.
- Можу, якщо встигну. Ти обіцяєш очолити військо.
- Обійцяю. Але чому для тебе це важливо?
- Анданак хотів перемогти аорсів, ми повинні дотримати його слово.
- Володарю! - почула Дигіза голос охоронця. - Бастака хоче бачити Вараз.
- Я залишусь - запропонував Ятрагор.
- Ти підеш.

Дум з жахом подивився на Дигізу, вона вдягла на голову пашу лева. Знала, що спробує вмовити Ятрагор Вараза, тому не здивувалась, коли не одразу зайшов до намета.

- Що хочеш ти? - Спитала, як зайшов.
- Чи будемо чекати ми меотів?
- Така була умова.
- А якщо зрадять?
- Підемо ми на ворогів.
- На аорсів чи меотів? - Вараз підходив все ближче, руку тримав на мечі.
- Нам це покаже ранок. - Дигіза відчувала як вагається Вараз, бажання

влади сперечалось із бажанням помсти.

- Ще щось?
- Ні.
- Тоді відпочиватиму до ранку.
- Бастак, не приєднаєшся до свята воїнів?
- Тільки у бою.
- Володарю. - Знов почувся голос охоронця. - Гонец вертає від меотів.

Дигіза хутко вийшла з намету, за нею пішов Вараз.

- Володарю, - впав перед нею на коліна.

- Кажі.

- Тохар веде меотів. Вранці будуть.

- Відпочивай. - Дигіза повернулась до Вараза. - Дізнався відповідь.

- Чекай на ранок.

Дигіза обернулась до охоронців свого намету, казала голосно, щоб почув Вараз.

- Нікого не впускати.

Зайшовши до намету скинула лева, з задоволенням порубала би цю шкіру на шматки. Відкинула її ногою. На вогні кипіло зілля, Дигіза додала ще траву яка робила грубим її голос. Зналася на всьому цьому, згадала роки проведені біля жертovníка. Як не намагалась, а далі свою долю не бачила. Тому відклала чашу до рання. Можливо, вона їй вже не знадобиться.

Дигіза прокинулась від легкого шурхоту і взяла в кожену руку ніж.

- Стій де стоїш, Вараз.

Той, хто прийшов намагався ближче підійти, але Дигіза вже відсунулась і витягнула вперед ногу. Гість ступив вперед і впав на постіль.

- Ти будеш слухати.

Дигіза сіла зверху.

- Відпусти. - Прохріпів Вараз.

- Дати тобі можливість вбити. Гарна нагода стати володарем.

- Ти хто?

- В тебе щось під шоломом є? - Дигіза постукала держакон ножа йому по

голові.

- Ти не Бастак!
- Кричи ще голосніше. - Дигіза вдавила обличчя Вараза в постіль.
- Хто ти? - Звільнив голову.
- Напевно розум твій не мріяв, що зустрінеш.
- Дигіза? Ти?
- Мовчи. Швидко вставай.

Допомогла підняти Варазу.

- А де Бастак?
- Де йому місце.
- Ти помстилась! А я прийшов...
- Я здогадалась.
- Я ж міг...
- Чекала.
- Але ж як?
- Зараз не до розмов. Тікай, але хутко. Вже сонце стане над нами.
- А лев, а меч?
- Якщо щось бовкнеш, дізнаєшся всі відповіді ти в Бастака.
- Зрозумів.

Дигіза видігнула намет і Вараз проліз у дірку.

- Сподіваюсь, що його не схопить охорона.

Сіла на постілі і замислилась. Вона як і Вараз домоглась свого. Помстилась кривдникам. Мертвий Анданак і Бастак. Скількох ще вбила? Відчувала їх кров на своїх руках. Помила руки і обличчя водою для вмивання. Навіщо це робила, і зараз чула лементи тих полонянок. Хотіла жити, тому вбивала ворогів. Чи вартує стільки

крові одне її життя? Завтра поведе воїнів на бій, знов кров поллється, тепер це буде воїн-лев Бастак.

Дигізі стало гаряче в наметі, знов буде бій і мертві воїни вночі придуть до неї. Вважала себе мудрою, але завадити новій крові не вміла і не могла. Можливо, не варто було зупиняти Вараза, тоді б все скінчилось.

Якщо повернеться з цього походу, пообіцяла скласти жертву Думузі, опікуну скотарів. Нехай він турбується за сіраків. І сама спробує жити не як воїн. Якщо повернеться... як переможе...

Глава 13.

Вже третій день воїни знищували поселення аорсів. Щовечора ділили здобич, тому часто були сварки. Дигізі це дуже не подобалось і вже на другий день вона відіслала своїх гонців.

Вараз тішився легкістю, з якою вони знищували поселення. Втрати були не суттєвими. Дигіза через це не спала вночі. Не могла сидіти в наметі. Перевдягалась в жіночий одяг, закривала обличчя і ходила навколо. Її ніхто не чіпав, з нею не розмовляли навіть жінки. Бінойнаг Бастака, ніхто їй слова не скаже, бо він лютий, коли дозволяє їй гуляти тільки вночі.

Намагалась поговорити з Варазом, але йому здавалось що і це перемога, це здобич і тепер він повернеться відомим воїном. Тохар теж чимось засмучений, але з Бастаком не хотів говорити.

Дигіза була вже в цих поселеннях з Анданаком. Вони один день витрачали щоб здобути одне. Сьогодні вже пройшли три. Чекала гонців, подвоїла варту. Наказала доливали води в пиво, а молока в кумис.

Ще один такий день легкої здобичі і все втрачено. Після четвертого воїни самі стануть легкою здобиччю. Не лягала спати, не роздягалась. Чекала гонців.

- Володарю. - Почула голос охоронця. - Гонець.

- Заводь.

Гонець зайшов і впав на коліна від втоми. Дигіза простягла йому чашу з водою. Він її випив.

- На другий день буде важко.

- Знаю. Що далі?

- Володарю був правий, ні воїнів і ні коней.

- Куди?
- Йдемо як далі по колу.
- Звільняючи їм шлях.
- Так поселення що прямо - спалені.
- Це не з нашого походу?
- Свіжі попелища без мертвих.
- Охорона. - Ввійшов воїн. - Напоїти і дати відпочити. Якщо хтось

з'явиться...

- Пішли.

Дигіза все одно не йняла віри тому, що чула. Поселення і здобич ведуть не далі до аорсів. Все спалено, вони повернуть. Жадоба, бажання привезти здобич. Вони йдуть колом. А далі... Далі володарювання кіммерійців. Зі здобиччю вони вже військом не будуть. Думатимуть про повернення. І всіх їх знищать. Якщо навіть в Вараза помутніли очі, чим зупиняти інших?

- Володарю. - Знову голос охоронця. - Гонець.

Цей намагався триматись на ногах, протягнула йому теж воду. Він випив.

Весь був забризканий кров'ю, міг нічого не говорити. Бачила, що треба.

- Їх мало і вони чекають, коли зникнемо з їх шляху?

Гонець ствердно захитав головою.

- Вони намагались наздогнати тебе?
- Так, вони за мною слідкували.
- А ти їх знищив. Хто переслідував тебе?
- Троє.

- Залишились в степу.

- Так.

- Скільки інших, бачив?

- Їх мало - коп десять. Це кіммерійці.

- Ти шлях показати зможеш?

- Так.

- Вони стоять там табором?

- Так.

- Сьогодні відпочивай, спи. Тільки цю брудну одягу ти не викидай. Вранці прийдеш до мене. Дам ще наказ. Але щоб тебе сьогодні не бачив ніхто.

- Володарю, Бастак, все виконаю.

- Йди.

В наметі горіло вогнище, Дигіза була в шкірі лева, на ній було вдягнуто декілька речей, бо була тендітніша за Бастака, але було холодно як на снігу в степу. Знов думала про Вараза. Він брат Зорена, може щось є в них спільне. Відчує себе воїном.

Тохар заради меотів сюди прийшов. Але чи почує він Бастака? Чи повірить у загрозу справжню. І його воїни теж захопились здобиччю. Тільки-но їх нищили аорси, а вже тепер вони їм мстяться.

- Гонець. Володарю. - Вже голос охоронця став стривожений. Анданак казав, що Лімнак гарний воїн. Принижений був, що став охоронцем у намета Бастака, але змовчав.

- Заводь.

Лімнак зайшов з гонцем.

- Лімнак, залишся.

Протягнула гонцю воду, він її випив, але ще не міг говорити. Налила ще пива. Випив.

- Двоє коней залишились в степу.

- Добре.

- Там кола.

- Далеко?

- Встигнути, якщо швидко можна за ніч.

- Багато?

- Копи коп і ще копи коп.

- Там кіммерійці?

- Так.

- Аорси.

- Вони стоять всі зовні.

- Степ?

- Вони усе спалили.

- Не сховатись.

- Ніде.

- Але ти був всередині?

- Так.

- Вони досить близько.

- Ми просуваємось трохи вбік.

- Вони нас в спину знищать.

- Так.

- Але де не захищені, ти знаєш?

- Я там був.

- Відпочивай. Ще до рання прийдеш, проведеш туди моє ти військо.

- Вони помітять військо.

- Яке я маю, ні.

Гонець з подивом подивився на Бастака і пішов.

- Лімнак, ти чув усе. Що скажеш?

- Я тільки охоронець.

- Ти славний воїн Анданака.

- Це пастка.

- Так.

- Ця здобич нас зупиняє.

- Я знаю. Ти бачив вже всіх воїнів, як вони захоплювали поселення.

- Їх копи коп.

- Тих, в кого більше крама, хто не шукав меча як здобич. Завтра всіх збереш мені.

- Відправити туди, їх знищать кіммерійці.

- Так, але не ті. Мені потрібно розділити військо. Тобі віддам я половину свого.

- Бастак, а Вараз з Тохаром?

- Ще не знаю, хто може нас зрадити. Тому не можу на всіх розраховувати.

- Володарю, як скажеш, те і зроблю.

- Відпочивати. Як збереш ти всіх цих жагучих до здобутків, знайди ще тих для кого військо головне. Ти відведеш їх в бік від табору. Залишиш де скажу.

- І що робити?

- Відпочивати.

- Але як, Бастаку, не гідне воїна...

- Достатньо крові. Як повертатимо, вони будуть гонити за нами. Мені буде потрібне свіже військо і знищищ їх.

- Але...

- Лімнак, слава воїна не в тому щоб загинути від першої стріли, ти знаєш це. Йди.

- Володарю.

Дигізі здалося, що він вперше вклонився, як перед володарем.

Якщо кіммерійці з аорсами готують їм всім смерть, то треба цьому гідно завадити.

Навколо вже було тихо. Табір спав, тільки сторожа перегукувалась. Чекати не було чого. Інші гонці вже не вернуть і це теж була відповідь. Дигіза вирішила прийти спочатку до Вараза. Можливо, він її послухає. А якщо ні, піде до Тохара.

Охорона пропустила її до намету Вараза. Там горіло вогнище. Дигіза вже хотіла зняти левову пащу, як зрозуміла, що спиною стоїть до неї не Вараз. Витягла ножа.

Воїн обернувся, побачила Тохара.

- Бастак, це ти, прибери ніж.

- Що сталось?

Тохар з огидою штовхнув ногою Вараза він заскиглив, але не поворухнувся.

- Цей сірак скотар, не воїн.

- Він п'яний.

- Вже другий день.

- Чому прийшов до нього?

- Поговорити.

- Тоді може підемо до тебе у намет, Тохар і скажеш все мені.

- Пішли.

Тохар ще раз перекинув Вараза, тепер він лежав горілиць.

- Витягнись його і до води. Поки не очуняє. Хутко. - Наказала Дигіза охоронцям Вараза.

- Ви чули свого володаря? - Перепитав Тохар.

Охоронці пішли в намет і було чутно як пручається Вараз.

Тохар запропонував пива.

- Достатньо вже пиятики.

- Я теж так думаю.

- Що сталося?

- Поки ви все грабуєте, гонців я посилаю.

- Моїх вернуло тільки троє. А твоїх?

- Бастак, ти теж не повірив у ці перемоги?

- Ні.

- Вони стоять колами.

- Але пройти можна.

- Знаю. Мій гонець знайшов де вони коней тримають.

- Кіммерійці без коней не воїни.

- Ми можемо спалити все.

- Ми воїни, а не на полюванні. Чи ти не хочеш гідної боротьби?

- Але як?

- Мені потрібен твій гонець, що знає де в них коні.
- Добре. Але там знищено усе.
- Я знаю.
- І в темряви вб'ємо ми один одного.
- Це передбачив.
- Тому чому ведеш на вірну смерть?
- Мені треба не багато. Я був в пелазгів.
- Чув.
- Мені потрібні ті, хто вміє поводитись із колісницями.
- Але це не можливо, їх знищити так легко.
- Не знаєш ти моїх воїнів.
- Та бачив, п'ють як і мої.
- Не всі, і кров ворога їм тільки смакує.
- Про що ти кажеш?
- Дізнаєшся вночі вже завтра.
- Але військо вже не зупинити. Вони п'ють та радіють.
- Знаю.
- Бастак, чув про тебе що жорстокий, але ж ти не дурний.
- Звичайно. Тому слухай.

Дигіза переповіла Тохару свою розмову з Лімнаком. Тахор погодився віддати кращих воїнів, щоб чекали на повернення.

- Але чому тебе так хвилює крам?
- Тільки так ми знов повернемо всіх воїнів до війська.
- Ти все не кажеш.
- Зрозуміло.

- Хто твої воїни, в кого не мутить в голові від золота.

- Ти їх побачиш, але не сьогодні ввечорі. Ще вони не знають страху і не лякаються.

- Це не можливо.

- Повір, є речі які можливі, якщо навіть не віриш в Ана.

В глибоких роздумах залишився Тохар. Дигіза повернулась до намету. В неї ще був час на відпочинок, а потім почнеться справжня битва. Хоча, не всі спочатку зрозуміють, що станеться. Дигіза посміхнулась і закрила очі. В неї були хороші вчителі. Відклала ножа. Знала, що нічого не станеться. Вірила, що зараз її оберігають Зарен, Анданак, Сатрак і навіть Бастак, вони всі хочуть, щоб перемогла.

Глава 14.

Ще весь табір не прокинувся, а Дигіза вже відправила свого гонця і гонця Тохара з воїнами до своїх військ, що не жадали золота. Це була думка Бастака, але Анданак її не схвалював, вважав негідною воїна. Та повернувшись від пелазгів Бастак все ж хотів це застосувати. Не встиг.

Дигіза відправила вершників з возами потім. Ніхто не повинен бачити, що ще бере крім стріл та мечів. Ризик був величезний, але вирішила скористатись собаками Бастака. Вони були величезні і безжалісні, їх не зупиняло ніщо. На кожну, як прикраси на коня вдягались ножі вістрям назовні. І вони бігли не лякаючись супротивника та наносячи йому шкоду. Розділили собак, половину пустять до коней. Без коней кіммерійці вже не такі швидкі. Друга половина буде бігати у таборі. Не так для знищення, як для остраху.

Вони вже рушили і повинні були чекати до ночі і потім завдавати удару. Знала, як заплутати супротивника. Тепер повинна була клопотатись про повернення військової гідності своїм воїнам.

Дигіза прийшла до Тахора.

- Все зроблено?
- Так. Нам треба збирати табір.
- Бастак, це не можливо, вони хочуть робити набіги.
- Тахор нас врятує тільки миттєвість.
- І що ти пропонуєш?
- Як сідатиме сонце нам треба збирати табір, щоб ніч перепочити.
- Куди ми далі?

- Ще як сонце не зійде, повинні ми завдати ніщівного удару ворогу.
- Чому саме так?
- Поки не зрозуміють що сталося вночі.
- Бастак, ти впевнений, що твої воїни не зрадять.
- Веде їх кров, а не бажання володарювати.

Лімнак чекав вже біля намета.

- Зробив. Зібрали. Там ще жінки схотіли їхати.
- Дуже добре.
- Але бунтують воїни.
- Через крам? Веди до мене, я їх зустріну тут.

Лімнак повернувся з п'ятіркою воїнів, котрі насмілились сваритись з

Бастаком.

- Вам є що казати, кажіть.
- Бастак, володарю, чому вивозять нашу здобич? - Промовив один.
- Так буде краще.
- Для кого?
- Для усіх. Відтепер кожного дня частина воїнів повертатиме додому зі

здобиччю.

- Але ж вона не тільки їх?
- Завтра поїдуть інші.
- А коли вони повернуться?
- Ніколи.
- Бастак, що ти говориш?
- Тільки те, що меоти не правильно все зрозуміли. Нам не потрібно стільки

війська. Тому щодня частина вертатиме зі здобиччю. Коли всі вернуть... ще кілька днів на здобич, тоді поділимо все вдома.

- Тоді нам можна всім вертати?

- Звичайно, хоч зараз, якщо вас не хвилює, що далі можемо здобути.

Дигіза повернулась і пішла в намет.

Чекала не довго, Лімнак вернув.

- Вони залишаються, збирається весь табір, вони чекають на нову здобич.

- Нехай збираються, нам треба коней ще напувати. І ще, збери разом весь кумис та все пиво.

- Бастак, навіщо. Не до п'ятики тепер.

- Збери і з вірними воїнами сховай, не зможеш, скинь в річку, знищ.

- Вони розірвуть нас.

- Їм буде не до цього.

- Як скажете, володарю. Там Вараз прийшов.

- Нехай заходить.

Воїн вийшов, ввалився Вараз і одразу сів долу.

- Тримай. - Дигіза протягнула йому чашу з зіллям.

- Що це, яка гидота.

- Така ж як ти.

- Ти про що.

- Я вчора в тебе була.

- Не пам'ятаю.

- А те, що воїн ти пам'ятаєш?

- Так.

- Тоді збирай військо ми до вечора повинні звідси піти.

- А потім?

- Побачиш сам. Йди звідси.

Здобич повезли і щоб скоротити чекання Тохар запропонував раду воїнів.

Дали можливість всім поважним воїнам сказати куди далі йти, чого чекати. Вараз пропонував то розділитись, то розвернутись і знищити всіх кіммерійців. Тохар та Дигіза тільки мовчки слухали, шануючи тих, хто говорить.

Рада воїнів повинна була вирішити куди йти далі. Єдине, що хвилювало Дигізу, чи встигне її гонець.

Почулись крики і ось Дигіза бачила свого гонця, він був весь у крові, побачила і свіжі рани. Кінь впав, він теж був у крові.

Гонцю допомогли піднятись.

- Що сталося? - Заверещав Вараз.

- Кіммерійці. Це пастка. Вони всіх перерізали. - І сам впав знесилений.

- Нехай він очуняє. - Промовив Тохар. - Занадто було легко, тепер готуємось до битви.

- Треба поїхати і помститись. - Закричали поважні воїни.

- Не швидко так. Вони чекають, що повернемось і помстимось.

- Бастак, невже цього не зробиш? - Спитав воїн, який воював разом з Анданаком.

- Їх мало. Там вони не всі.

- Звідки знаєш? - Спитав Вараз.

- Напали би на табір, а не на копу людей.

- Це слушно. - Підтвердив Тохар.

- Вони готують пастку. Ми зробимо їм свою.

- Що пропонуєш, Бастак?

- Ми зараз підемо до їх табору. Перечекаєм ніч, ми нападемо ще не прийде новий день.

- Не гідно воїна усе це. - Сказав Вараз.

- А лежати обличчям у кумисі це гідно? - Різко запитала Дигіза. Всі воїни замовкли. - Якщо ви мислите, що битви в нас не буде - то помиляєтесь. Буде битва і кожен воїн доведе на що він здатний.

Тихо зібрався табір, засмучений втратою здобичі та воїнів. Дигіза дивилась як відводить Лімнак воїнів. Вірила в те, що казали гонці, але не всі повернулись. Тохар повів військо, куди вказували гонці. Воїни повинні зупинитись ще до знищеної землі, бо там не буде де сховатись.

Дигіза вірила Тохару зараз більше ніж Варазу, тому на Хорзі поїхала в інший бік, туди де чекали темряви собаки.

- Володарю, що непокоїть? - Спитав гонець Дигізу. Дивилась на табір ворогів, який потроху засинав. І ходила не знаходячи собі місця.

- Я їм не вірю.

- Вони вороги.

- Ні, я не вірю табору.

- Аорсів вони залишили по зовнішньому колу, а самі залишились всередині.

Там кіммерійці, копи там коней.

- Я знаю. Але вони підступні, не можуть так чекати на битву з ворогом.

- Є десь ще пастка?

- Можливо, не всі гонці вернули, їх хтось зупинив.

- Що робити, володарю?

- Тих собак, що вернуть зібрати, дати їм перепочити і бути поруч з нашим віськом.

- Буде битва?

- Так. Я відчуваю. - Дигіза вчасно себе зупинила, щоб не сказати - "я бачу."

- Нам знадобиться все для перемоги.

Вже була ніч темна і Дигіза відправила два своїх темних війська у табір ворога. Бастак би так зробив. Вночі підступно пролити кров.

Глава 15.

Дигіза чекала поки почує щось з табору супротивника. Спочатку собаки мусили напасти на коней, завдати їм якнайбільше шкоди. А потім вже збудити і людей, злякавши їх шелепами в крові.

Гонець Тохара повернувся. Він провів воїнів з псами.

- Аорси всередині.
- Немає сумнівів? - перепитала Дигіза.
- Так. Це не коні кіммерійських володарів.
- Далі буде гірше.
- Шукати, де вони можуть бути?
- І якнайшвидше.
- А де?
- З того боку де ти собак провів.
- Тоді виходить, вони в нас за спиною.

Дигіза та гонець обернулись, позаду була темрява, вона чатувала.

- Зібрати всіх собак що вернуть і хутко звідси піти. Повертатись де був наш табір, там зустріне вас Лімнак з військом.

- А далі, що володарю?
- Сьогодні буде битва.
- Вони тут нападуть?
- А може поженуться.
- Привести військо на допомогу?
- Ні. Якщо будемо вертати, то нас пропустити.
- А потім?

- Якщо будуть занадто близько не пропускати, вступати в битву.
- Але ж свої загинуть, Бастаку.
- Це завжди можливо. Збирай людей, собак, роби що наказала... наказав. -

Дигіза хвилювалась і плуталась від чийого імені вона говорить. Сіла на коня, прибігла перша собака. Вона була вся у крові, підбігла до Дигізи, хотіла напасти, але понюхала одяг і спокійно лягла поруч.

Дигіза подумки подякувала Бастаку.

- Дати пити, їсти всім собакам як вернуть, а зараз хутко звідси.

Дигіза помчала до табору.

Біля намету її чекав Вараз.

- Що сталося, тебе ми загубили.
- Не зараз, - відштовхнула його.
- В наметі в тебе Тахор.
- Хто дозволив? - З криком увійшла Дигіза.
- Як твої воїни? - Спокійно зустрів її Тахор.
- Розкошують.
- Вже напали? - Здивувався Вараз.
- Вернули.
- Про кого ти говориш? - Спитав Вараз.
- Про вірних псів, які вбивають.
- Пси Бастака? - Перепитав знову.
- Так, мої. Готуй до бою своє військо, ми вранці знищимо їх табір. Йди

Вараз.

Вараз пішов.

- Тахор, тебе припрошувати треба?
- Нам треба поговорити.
- Треба готуватися до битви.
- Добре, але схотів спитать про це? - Тахор показав жіночий одяг.
- Тобі що до цього.
- Я не дурний.
- Про що ти?
- Де бінойнаг твоя Бастак?
- Десь... Яка тобі різниця?
- А може? - Тахор підійшов і зірвав з голови Дигізи шолом з пащею лева. - Я

так і думав.

- І що тепер? - Дигіза підійшла до казанка і вилила собі на голову холодну воду, вся палала.

- Я мусив впевнитись.
- Тепер влаштовуй суд, страту. Можеш просто вбити. Мені все байдуже.
- Я знав, що ти не Бастак.
- Чудово.
- Бастак міг зрадити. Але чому Дигіза ти пішла на це, чи так хотів Анданак,

тебе послати замість сина.

- Анданака вбив Бастак.
- Ти вбила Бастака і стала на його місце.
- Більш-менш.
- Жага до влади?
- Володар війську був потрібний.
- І ти змовчала.

- Поки що. Що далі, хочеш ти Тохар?

- Воювати.

- Зі мною - бери меча.

- Ні, з ворогами. Повинен був дізнатись, що це не Бастак, тому я зради не чекатиму.

- Добре. Нічого ти не зробиш?

- Ні. Зараз не до цього. Треба воювати, мені все одно, хто допоможе знищити мені аорсів. - Тохар повернувся і хотів піти з намета.

- Чому чекав ти до сьогодні?

- Не зрозумів? - Здивувався Тохар.

- Тобі все розбазікав п'яний Вараз.

- Так, хотів я впевнитись у цьому.

- Хто знає ще?

- Думаю, ніхто. Всі слухають володаря, і всі радіють що з пелазгів Бастак вернув вже не таким лихим.

Дигізу хвилювало, кому ще міг вибовкати її таїну Вараз. Тохар мовчатиме, якщо їх знищать це буде вже не важливо. Як переможуть, нагадає їй про це. Ніхто не визнає її володаркою, тим більше вона вбила Бастака, тоді Тохар зможе забрати плем'я, де володарем був Анданак, а за ним ще й прибрати під своє володарювання і сіраків. Тому дає їй вести війська, щоб зробила все за нього, а потім скинути її.

Знала, що мерзотник, бо про кіммерійців змовчав. Сьогодні буде битва. Нападуть на табір ворогів, а чи примчать їм на поміч кіммерійці? Цього Дигіза не знала, але мусила готуватись.

Ще тільки почало сиріти небо, а війська Дигізи, Тохара та Вараза вже почали свій шлях до табору ворогів. Першими їхали вершники зі списами. Вони повинні були подолати перше коло табору. За ними були вершники з луками, вони не могли стріляти з великої відстані, нищити мали ближче. А за ними слідували вершники з мечами, щоб у ближньому бої знищити супротивника.

Почав накрапати дощ і пустили коней швидше, бо якщо залишаться в бруді, самі стануть безпорадними.

Табір аорсів не спав. Голосінням вони зустріли ранок. Бачили кров, вбитих воїнів, ніхто не знав, хто вночі нищив всіх. Було тихо вночі. Перегризані горлянки і порізані тіла. Страх прокотився, коли таке саме побачили не тільки біля наметів, але й серед коней.

- Готуємось до оборони. - Пролунав наказ, коли воїни своїми списами знищували перше коло табору аорсів.

Вже почали летіти стріли, а супротивник ще тільки відбивався. Влетівши з мечем Дигіза побачила вже шлях кривавий для свого війська. Не знала, хто їх вбив - воїни чи пси. Але не бачила вершників, сподівалась і цим зайнялись собаки.

З поруйнованого намету на неї кинулись воїни аорсів з мечами. Почала відбивати їх напад. Сама винна, навіщо зупинилась, щоб побачити, хто завдав тих ударів мертвим - люди чи звірі. Цікаво їй було чи дійсно мало силу жахливе військо Бастака. А тепер рубилась на два боки мечами, не відчуваючи ударів, занадто багато на ній було вдягнуто.

Відчула, як падає під нею Хорз, дозволила собі із ним упасти. Воїн нахилився над нею, щоб забрати меч і Дигіза його вбила.

Хорз хрипів, тому його заколола, щоб не мучився. Пішки прокладати шлях було важче.

- Володарю. - Протягував їй руку воїн.

Дигіза заскочила на коня, вони помчали далі.

Знов воїни напали зі знищених наметів. Дигіза відбивалась, відчула гарячу кров на шкірі, впав воїн, що посадив на свого коня.

Битва йшла скрізь і вже було не зрозуміло, хто лежить живий, чи намагається завдати удару. Відчула дим.

- Вони підпалили табір! - почула крики.

Її військо пробивало собі дорогу назад, вбиваючи всіх на своєму шляху.

Полум'я йшло звідти, де вночі лютували пси Бастака.

Стояли біля річки заспокоючи та даючи пити коням. Дощу вже не було, можливо його знищило пекло, яке влаштували їм аорси. Воїни роздягались і купались в річці. Перемоги не було, але поразки теж.

Дигіза сиділа на землі. На руках запеклася кров, чорнота від згарища.

- Що тепер? - Підійшов Вараз.

- Питаєш?

- Ми їх знищили, чи ні?

- Вони були мудріші. - Підійшов Тохар і сів поруч з Дигізою. - Коли ми напали, вони підпалили табір з іншого боку.

- Так.

- Але вони вбили своїх. - Здивувався Вараз.

- Живцем спалили, як і ворогів. - Додав Тохар. - Одразу видно, що ти скотар, не воїн.

- Вони нас зупинили. - Прошепотіла Дигіза.
- Так. Поки не згасне згарище ми далі не підемо. - Погодився Тохар.
- Де ж кіммерійці?
- До чого тут вони?
- Тохар не треба, я знаю, що ти змовчав, що кіммерійці разом з ними.
- Мені потрібна була допомога. - Знизав плечами воїн.
- Я бачив їх коней, коли ще полум'я не почалось. Там було стільки крові. -

Захопливо оповідав Вараз.

- Це мої пси.
- Вони бвивають коней?
- Вараз, вони вбивають всіх. Ми на попелищі. - Дигіза встала.
- Попелище скрізь і вони хочуть, щоб ми пішли вперед до не спалених

земель аорсів. - Промовив Тохар.

- Стаємо табором тут. Треба відпочити.
- А потім? Чи це вже битва була?
- Битва тільки буде. Треба повернутись до їх табору.
- Навіщо?
- Вараз, - призириливо сказав Тохар. - За здобиччю.
- Нехай воїни подивляться, це був мирний люд чи воїни.
- А потім?
- Вараз закрий нарешті рота. Вони все скажуть, і завтра вранці буде рада

воїнів.

Почали розбивати табір, воїни заліковували отримані рани. Готували їжу.

Частина шукала здобич на попелищі. Було чутно галас окремих сутичок, загинули не

всі.

Дигіза пішла до свого намету. Зняла з себе усе, вдягнула жіночий одяг.

- Бастак звелів відмити і висушити. - Ледве витягла з намета шкіру лева.

Взяла Увера і помчала в вечір, що обступав землю.

Взяла вбік, намагалась обрати шлях, яким знайшла табір вночі. Там де були пси, де підпалили, десь далі повинні були бути і кіммерійці. Їм теж була потрібна вода. Зняла тканину з обличчя і намагалась відчутти присмак вогкості. Але все полонило згарище. Гнала далі, не зупиняючи Увера.

Не дозволила поїти коня у річці, тому він теж шукав воду. І раптом вже остання крапля дня освітила перед ними озеро. Дигіза почекала ще трохи, впала темрява. Спішилась і пішла з Увером до озера. Одяг залишила на березі. Кінь фиркав та пив воду. Дигіза відмивала від себе кров та згарище. Та раптом відчула, що плескає не тільки вона. У озері хтось був, можливо знайшла табір кіммерійців. Ніж залишила в одязі, тому завмерла і чекала.

Глава 16.

Дигіза прислухалась - знову нічого. Можливо, їй здалося, Увер теж був спокійний. Але сплеск був знову поряд, хотіла подивитись в той бік. Завмерла, бо лезо ножа відчула на шиї.

- Ти хто? - почула мову кіммерійців.
- Тобі що до того? - Прошепотіла. Знов голос в неї був жіночим.
- Жінка?
- Жінка. Забери ножа.
- Що тут робиш?
- Коня в озері напуваю.
- Ти не з кіммерійців.
- Сіраки моє плем'я.
- Не полонянка...
- Пустити ножа, я не можу так розмовляти.
- Як можу тобі вірити, у тебе може бути зброя.
- Якщо була б, ти б заговк.
- Звідки ти?
- Сказала вже, з сіраків.
- Що так вже близько підійшли?
- Хто?
- Військо.
- Не знаю.
- Ти шукаєш табір наш, посланник ти ворогів.
- Вони жінку не відправлять.

- Мудро, щоб ніхто не здогадався.

- Якби шукала табір, то не була би в озері, втіачка я. Забери ножа. - Дигіза різко розвернулась і вибила ніж.

- Ти ніж втопила...

- Я попереджала. - Дигіза глибоко пірнула. Зараз головне сісти на Увера і втікати, про одяг подбає потім. Знайшла табір киммерійців, головне щоб він не покликав інших. Схопилась вже за шию Увера і відчула на плечі важку руку.

- Ми не закінчили.

- Пробач. - Намагалась вислизнути, але не вдалось. - Не знала, що любиш побалакати.

- Ти кажеш, що з сіраків. А звати як тебе, хто батько твоїм був?

- Мене ти тільки-но вважав ворогом, а зараз все розпитуєш. Тепер ти одружитись хочеш може?

- Відповідай, коли тебе питають. - Дигіза не одразу зрозуміла, що чоловік перейшов на мову сіраків.

- Ти теж сірак?

- Ні.

- Але не киммерієць.

- Звідки знаєш, жінко.

- По обличчю бачу.

- Глупа ніч, не бреш.

- Та невже, подивись нагору.

Як підтвердження слів Дигізи місяць вийшов з-за хмар. Вона відштовхнула киммерійця і заскочила на Увера.

- Скільки можна. - Кімерієць тримав Увера за вуздечку. - Ти відповісиш мені

на всі питання, а потім...

- Давай свої питання. Я думала воїнам треба відпочивати перед битвою.

Хоча який ти воїн, ти полонений, який втік.

- Я полонений... - Кіммерієць скинув її з коня. Дигіза нахапалась води, але побачила ще одного коня, напевно з його володарем і розмовляла. Поплила до коня.

- Ти де, втопилась? - Кіммерієць відпустив Увера і побачив як Дигіза намагається сісти на його коня. Розреготався. - Він тебе не пустить. - Дійсно, кінь не давався. - Може, досить, зупинись.

Дигіза раптом відчула, що страшенно втопилась. Весь час бігати, втікати, сьогодні ще був напад на табір ворога, що буде те й станеться.

- Добре, я зупинюсь. Поки не втікати. А ти не намагайся мене вбити.

- Домовились, своє тримаю слово.

- Тобі я вірю. - Світив місяць і Дигіза спробувала роздивитись на якому березі лишився її одяг, разом з ножем й мечем.

- Як тебе назвати? - Спитав кіммерієць.

- Тобі се так важливо.

- Кажі.

- Гаді. - Дигіза з кішки зробила себе кошням.

- Ти не полонянка.

- Ні, бінойнаг володаря.

- Сіраків?

- Так. - Без зупину збрехала.

- Як його ім'я?

- Сатрак, чув про такого?

- Чув. - Кіммерієць підплив ближче. - Він керує військом?

- Він мертвий.
- Чому ж ти жива?
- Втікла ще до поховання.
- Сатрак, вмер як воїн?
- Як собака, бо зрадником він був. Ні голова його на ворогів щиті у

Анданака.

- Ти й досі лиха на нього.
- Лиха.
- У нього була ще сестра.
- Була, обізнаний ти добре з життям сіраків. Ти один із нас?
- Ні, просто чув багато. Де Дигіза?
- Вона стала бінойнаг Анданака.
- Ворогували вони з сіраками завжди.
- Шлюб взяла не зі своєї волі.
- А де вона тепер? Тут, з Анданаком.
- Анданак в кургані. Військом керує син його, Бастак.
- Дигізи теж немає?
- Така вже доля бінойнаг.
- Ти втекла. - Слушно зауважив.
- Почув, все що хотів? Я можу втікати й далі.
- Попереду табір кіммерійців, вони тебе вб'ють. Назад не вернеш, сіраки

стратять.

- Що пропонуєш?
- Залишись зі мною. Ти гаряча, весь час тікаєш. А завтра вранці я

допоможу... - Дигіза вже відчувала поруч його подих.

- Тобі не вдосталь тих жінок що маєш.

- Я завтра можу загинути.

- Я теж.

- Не відмовляй мені, Гаді.

- Я все ж відмовлю.

- Сатраку вірність ще ти бережеш.

- Ні. - Занадто поспішно відповіла Дигіза.

- Тоді залишся. Бо інакше я вб'ю тебе вже зараз. - Дигіза відчула ножа на спині.

- Ти ж казав, що ніж втопився.

- Збрехав.

- Як і про те, що обіцяв мене ти не чіпати.

- Ні не брехав, йди до мене, Гаді.

- Яке твоє ім'я? - Вже не відштовхуючи кіммерійця спитала.

- Даргатав. - Дигіза сіпнулась від нього. - Тримай ножа, - віддав їй. - Я лиха тобі не зроблю. Як не вчинив нічого б я лихого і Дигізі.

Намагаючись не розбудити сплячого Даргатава, Дигіза встала з землі. Біля його голови залишила ножа. Ні про що не шкодувала. Знов відчула себе бажаною жінкою. Тепер можна було і знищувати кіммерійців і навіть гинути, як Бастак. Сіла на Увера, взяла одяг і помчала.

Зрозумівши, що немає переслідувань, спішилась. Вдягнула жіночий одяг і закрила обличчя. Даргатав, от і зустрілись знову. Як добре, що обличчя його не бачила. Бо тіні місяця міняють всіх, інакше б не наважилась в бою підняти на нього меч.

Які б новини не принесли воїни, знала що кіммерійців багато і вони чекають. Буде битва, як бачила в своїх видіннях. А переможе хто, се знає тільки Ан.

Дигіза повернулась до табору, біля намета вже була розтягнута шкіра лева. Ніхто не питав де була бінойнаг. Залишені без пива та кумису воїни полягали спати і тільки сторожу було чути.

Вранці буде рада воїнів, можливо щось розвідають гонці. Хоч знала, де шукати табір ворога, але не впевнена була у перемозі. Втікати, або йти вперед. Скоріш потрібна чесна битва, але як на неї викликати кіммерійців? З такими думками Дигіза заснула.

Глава 17.

Ранком Дигіза вже вдягла висушену шкіру лева. Навіть погладила його пашу. Ставилась до нього як до псів Бастака, не вижила без них би, подалі від усіх бавилась з ними, щоб прийняли та слухались її.

Рада воїнів чекала повернення гонців та ніхто не вернув.

- Кіммерійці дійсно поруч. - Почав сумно Тохар.

Дигіза хотіла сказати, що вони занадто близько і їх базікання зараз зайве.

- Аорси теж з ними. - Додав воїн.

- Чого вони чекають? - Спитав Вараз.

- Що будемо робити далі.

- Так, згідний. Вони чекають куди ми підемо, щоб потім вирішити, де нас схопити.

- Що було на згарищі? - Спитала Дигіза.

- Це мирні аорси і трохи охорони з воїнів аорсів та кіммерійців.

- Не можу йняти віри, щоб вони своїх спалили. - Не зупинявся дивуватись Вараз.

- Гадаєш, кіммерійці їх питали? Даргатав жорстокий воїн.

В Дигізи задрижали руки, коли вона почула це ім'я. Скоріше сильний, вправний, ніж жорстокий, як на її смак.

- Що сталося, Бастаку? - З притиском спитав Тохар.

- Він був в нас. Спалив усе. Вбив жінок й дітей.

- Тому і Анданака не злякало, що аорсам тепер допомагають кіммерійці.

- Так, він, батько, він хотів помститись. - Вже спокійним голосом додала Дигіза.

- Вони хочуть напасти, зараз ми незахищені, самі не знаємо, що робити далі. - Сказав воїн.

- Вони хочуть напасти, а нам потрібна відкрита битва у степу. - Захитав головою Тохар.

- Тоді вони не повинні нас бачити. - Сказала Дигіза.

- Я не розумію? - Враз дивився поглядом дитини. Ні, він зовсім не подібний на Зарена. Може ззовні, але його думки... Якби поряд був Зарен, з сумом подумала Дигіза. Але всі чекали її відповіді.

- Вогонь. Ним нас злякали. Вогнем сховаємось від них.

- Ти хочеш спалити табір, коли на нас вони нападуть. - Встаючи спитав Тохар.

- Ні. - Дигіза теж встала. - Воїни нехай усе збирають, ми підемо звідси, але поки день залишимося на цьому місці.

- Не розумію. - Знов втрутився Вараз.

- Як перші сутінки впадуть, запалимо ми землю всю, що тут за річкою. І в темряві, у вогні підемо.

- Куди? - Спитав один із воїнів.

- Туди, де нас чекає свіже наше військо і допомога у бою.

Рада воїнів продовжувалась довго, але погодились, що вогонь їх сховає і заплутає ворога. Кіммерійці не поженуться через вогонь.

Дигізі дуже не подобалось, що воїни були спокійні, мляви, потрібно було в бій, а їм було все байдуже. Підбадьорювати здобиччю вже було зайвим, вони розуміли, чекає бій, а не легка здобич. Дум був далеко, порадитись не було з ким.

Дигіза розтяглась на долі намета. Дивилась вгору. Відчула, що її трясє і

бачила нове видіння. Анданак стояв на кургані він тримав Акінак, з нього капала кров і воїни щось в запалі кричали.

Встала, випила води. Вже знала, що об'єднає воїнів, кривава жертва Акінаку.

Пішла до Тохара.

- Що сталося? Знов маєш іншу думку.
- Вночі як підемо, складемо жертву ми богам.
- Віщун відмовиться. Зараз не той день.
- Шукай свого віщуна, якщо він відмовиться, складу я жертву сам.
- Що сталося?
- Ти хочеш перемоги в битві?
- Тоді шануй богів. - Сухо відповіла Дигіза.
- Буде жертвовник.

Як тільки почало сідати сонце, перші воїни пішли за річку запалювати землю. Вогонь ліз на чагарник, дерева нищив, а війська хутко мчали назад, де їх чекатиме підмога від воїнів з Лімнаком на чолі.

- Вони підпалили свій табір. - Прибіг до Даргатава вартовий.
- Ти впевнений?
- Вогонь крізь.
- Вони не хочуть щоб ми бачили, куди пішли. Як тільки вогонь згасне, їдемо за ними.
- Де їх шукати?

- Вони вертатимуть до себе, їм більше війська потрібно.

- Нападемо на них зараз?

- Попередь всіх воїнів завтра буде битва. Відкритий бій завжди чесніший.

Даргатав доїв і запхав ножа, яким вночі не скористалась Гаді, знов собі за пояс. Не зупиняв її, коли пішла, хоча й не спав. Жінка з сіраків, Даргатав потягнувся, якби Дигіза була жива стримав би слово батьку Вахзанаку, зробив її своєю бінойнаг. Обрала Анданака, не міг уявити її дорослою, бачив тільки дівчам, яке сиділо добре на коні і меч тримало не гірше брата.

Віщун Тохара складав жертovníк, ще ранок не прийшов, але табір вже прокидався. Попереду чекала битва, був нетерпець.

На маленьких жертovníках вже лилася кров тварин жертovníх. Після Віщуна промовлянь, воїни вмочували свої мечі в жертovní кров і просили Ана і всіх Володарів Коней що в Небі про допомогу.

Тохар, Вараз, Дигіза разом з радою воїнів чекали біля вогнища. Віщун промовляв свої молитви. Тохар підійшов, Дум схилився над ним, вогонь загорівся зеленим. Дигіза посміхнулась. Підступно бавиться в перемогу Тохар. Воїни ствердно захитали головами. Другим пішов Вараз він дуже хвилювався. Все робив не правильно. Вогонь навіть почав загасати. Дигіза пропустила всіх воїнів, пильно вдивлялась в небо.

Вже треба було йти. Тохар зробив знак Віщуну. Дигіза бачила усе.

Підійшла до жертovníка, стала на коліна. Побачила, що в Віщуна поруч чаша із водою. Вогонь загасить. А вже й прохоплювались перші промені сонця. Часу не було. Дигіза кинула в вогонь жменьку зілля, вогонь піднявся вгору і синім запалав. Почула ствердний гамір всіх воїнів. Ан обрав свого сина. Віщун подивився на вогонь,

Дигіза встигла.

Коли вогонь згас так раптово, як і піднявся, всі побачили воїна в одязі лева. Сонце проходило крізь кришталь у держаку Акінака, по мечу точилась кров зрадливого Віщуна.

- Ім'ям Ана, вперед. - Наказала Дигіза, її заклик підтримало все військо.

Дигіза сіла на коня і мчала попереду всіх.

Тохар був злий, але мчав на коні поруч. Сонце освітило степ. Навпроти них стояло військо кіммерійців і аорсів, вони йшли за ними, і також озброєні чекали ранку.

Дигіза підняла Акінак зупиняючи свої війська.

- Спочатку військо могутнього Ана.

Знов покрутила Акінаком, пускаючи світло у всі боки. І з двох боків помчали відпущені Бастака пси. Вони були великі, чорні та брудні, зростом з лоша, але швидші, їх тіло вкривали ножі вістрям назовні. Завмерли обидва війська.

- Що сталося, вони зупинились? - спитав володар аорсів у Даргатава.

- Чекають, поки ми нападємо?

- Тоді чому не нападаєм.

- Щити! Щити! Щити донизу. - Закричав Даргатав, коли побачив, яке військо випустили спочатку вороги. Та його не всі почули.

Собаки ножами впились в військо нищачи всіх навкруги. Полилась кров, кінь Даргатава теж падав від нападу псів.

- Вбивайте їх! - Кричав. Та це вже було зайвим. Воїни боролись з ворогом якого не знали, який сам смерті не лякався.

- Вперед. - Наказала Дигіза.

- Може потім? - Пробулькотів Вараз.

- Коли вони очуняють? - Тохар вдарив свого коня і помчав на ворога.

З лязготом і криком понеслися воїни на супротивника, який вже почав вбивати воїнів Ана, дітей Бастаком виплеканих.

Глава 18.

Попереду неслись вершники зі списами, щоб знищити перші ряди ворогів. Але там було повне сум'яття через псів, тому їм вдалося доволі швидко пробитись всередину війська. Списи були не зручні для бою впритул, але дозволяли тримати ворогів на відстані.

За ними понеслись вершники зі стрілами. Вони сипали стрілами, інколи потрапляючи в псів, що викликало їх невдоволення. Тому деякі пси кидались і вбивали лучників меотів.

Дигіза цьому не могла зарадити. Бій йшов скрізь, але розраховувати на влучність лучників було марно. Пси наробили багато клопоту, хто залишився не ушкодженим з воїнів спішилися і завдавали ударів вершникам знизу.

Подолала перше коло, в якому кінь плував серед тіл і туш тварин. Там були кіммерійські вершники, швидкість їм теж не допомагала, тому як могли вели бій з супротивником. Дигіза спробувала помчати далі і опинилась в пастці серед кіммерійських вершників, вони обступили її на конях з усіх боків. Не мала довгого списа, щоб тримати їх на відстані. Вже була готова спішитись і вести бій знизу. Кіммерійці повинні були не вбивати її як спішиться, а чи виконають це правило бою? Щось важке впало Дигізі на коліно. Увер навіть сіпнувсь.

Поклавши дві лапи їй на коліно на неї майже в обличчя дивився один з псів Бастака. Величезна паща в крові, деякі ножі на спині поламани. Дигіза перевела подих. Кіммерійці не нападали, чекали поки її знищить пес. Дигіза перебрала ніж в руку з мечем, і погладила по голові це велике, пухнасте створіння. Собака спочатку заскавучала, а потім голосно загарчала. Їй відповів лай ще декількох собак.

Через мішанину битви до неї бігли пси, вони обступили її колом разом з

Увером і вишкірили пащі на кіммерійців. Поки ті думали, що робити далі, Дигіза легенько штовхонула пса мечем. Пси мовчки кинулись на нападників. Не обертаючись Дигіза прорубала собі шлях далі.

Вбивала, але помічала, що це у більшості аорси. А де ж кіммерійці? Вони були спочатку, щоб склалось враження, що це військо. А потім? Дигіза рубалась далі. Вже декілька разів втрачала і знаходила собі меч. Акінак був за поясом, як і ножі. Поки обходилась, тим, що вибивала у ворогів. Вдивлялась в далечінь, земля була випалена, але здалеку вона бачила пил. Кіммерійці мчали на конях, щоб завдати раптового удару.

- Назад, назад. Повертаємо! - Кричала Дигіза.

Хтось з воїнів чув її слова, бачив, куди вона вказує. В цій мішаніні вони були легкою здобиччю.

І ось вже всі воїни кричали один одному:

- Назад. Повертаємо. - Для когось це ставало останнім зойком життя.

- Вони розділились. - Кричав їй наздогнавши Тохар.

- Я бачу.

- Зупинимось, зустрінемо їх.

- Нам треба щоб побачив нас Лімнак, там свіже військо.

Залишаючи позаду себе кров і вбитих, не відчуваючи своїх поранень воїни мчали вперед. Туди, де їх чекало свіже військо. Про яке не знав ворог.

Лімнак неспокійно ходив, чекаючи новин. Військо вже було готове. Гонець примчав, повідомивши, що битва почалась. Лімнак ледве стримав себе і воїнів,

повинні були чекати, за наказом Бастака.

- Вертають. - Кричав гонець.

Лімнак сів на коня і помчав йому на зустріч.

- За ними женуть кіммерійці.

Лімнак навіть зрадив, битва не пройшла повз.

- Вперед, до бою.

Дигіза мчала, весь час озираючись вперед, куди мчав кінь. Анданак навчив їздити інакше, щоб бачити обличчя ворога, навіть тоді, коли наздоганяв. Зараз їх наздоганяли. Не знала, чи далеко до Лімнака, але тікати вже не було сенсу, вони знищать їх зі спіни. Це ж зрозумів і Тохар, бо спочатку почула його крик.

- До бою.

Сама кричала теж саме, зриваючи голос і розвертаючи Увера, розгорнулася на коні і знов була до ворога обличчям. Ставали рядок за рядом. Переводячи дихання своє і коней. Списи були виставлені вперед, треба було зупинити перший удар кіммерійців. Лучники рогорнули луки за спину і взяли мечі.

Дигіза не могла зрозуміти, скільки втрачено воїнів у першій битві.

Здавалось, що залишилось достатньо.

Вже добре було видно вершників ворогів. Це була вже дорога одежа і золото блищало на щитах.

- Кіммерійці і володар аорсів. - Сказав Тохар Дигізі те, що і сама вже знала.

Ось і табір кіммерійців, який знайшла вночі. Серед них був і Даргатав, Дигіза сильніше схопилася за меч. Як добре, що місяць не дозволив їй його добре роздивитись, сподівалась, що не впізнає його. І ворогів разитиме усіх без винятку.

Тяжко дихаючи Дигіза дивилась, як кіммерійці вриваються в ряди вершників зі списами, вони теж пробивають воїнів своїми списами. І ось вже перший кіммерієць з мечем вривається в її військо, за ним другий. Далі вже не рахувала. Відбивала удари, колола ножом руку, що намагалась її вбити. Увер їржав, крутився, але не скидав вершника. Крики, хрипи. Дигіза обернулася на дикий зойк і побачила як полетів з коня Вараз, хотіла кинутись йому на допомогу, але відчула холод леза на своїй руці. Обернулася і побачила, як впала одна лапа лева. Прорублено їй одяг і потроху кров сочиться. Підвела голову, щоб подивитись кому завдає удар у відповідь. З воїна спав шолом і вона побачила перед собою обличчя Вахзанака, її удар не досягнув мети. Але за неї удар завдав Лімнак.

Воїн не помітив рани і кинувся в бій далі.

- Володар, ви поранені. - Лімнак показав на руку.

- Дрібниці. Добре, що ви встигли.

Дигіза знову помчала в бій, вбиваючи мечем ворогів, не відчуваючи болю.

Кров лилась, ворог не здавався, Дигіза зрозуміла, що ще трохи і вони втратять перевагу. Почула крик кіммерійців, вони збирались відходити.

- Зупинити їх, не дати їм піти.

Дигіза нагнала Лімнака і відбила напад кіммерійця, який намагався вбити його зі спини.

- Що сталося? - Спитав Лімнак, очі в нього горіли, був в крові, своїй чи ворожій.

- Вони втікають. Зупинити.

Лімнак кричав своїм воїнам і свіже військо, ще невтомлене переслідуванням, як кіммерійське, почало завдавати ще більше ударів.

Дигіза спішилась. Увер впав, вбитий ворогом, або своїм в запалі. Битва ще йшла, а вже втратила усі ножі. Відбрала у іншого вбитого меч. Відчувала, що коли залишиться тільки Акінак, загине. Подивилась на всі боки. Вже запалу бою не було, скільки охоплювало око були сутички.

- Ви програли, аорси. Ми перемогли. - Почула крик Тохара. Він був на коні, мчав з мечем, голову переможеного володаря аорсів тримав у інший.

Кіммерійці ще намагались відбитись. Але і вони з кіньми застрягли у крові та мертвих. Дигіза не йняла віри, але здавалось, що цю перемогу здобуто.

Глава 19.

Дигіза витерла Акінак об одяг вбитого нею кіммерійця. Запнула меч за пояс, і взяла один з тих мечів, який лежав поблизу. Бастака меч загублено з початку чи зламано у битві. Битва вже закінчилась, але деякі повалені воїні ще були живі і могли завдати удару у відповідь.

Сонце осяювало степ на якому конали і вже вмерли люди і коні. Хижі птахи почали кружляти, співаючи свою гидку пісню смерті.

- Розділити мертвих і живих. - Наказала Лімнаку, що підійшов до неї.

- Зараз. Табір ставити?

- Так, але більшість, хто ще може, нехай розберуть живих.

- Разом?

- Разом.

Як завжди, після жакливої битви де вбито багато складали всіх мертвих разом і спалювали.

- Треба ще буде повернутись назад. Там, де почалось усе...

- Знаю, дехто прийшов сам.

- Скільки вбитих?

- Копи.

- Ми повинні все закінчити поки сонце не зникне.

- Що робити з полоненими?

- Зв'язати їх, як зберете всі мечі, нехай тягають мертвих.

- Складати два вогнища?

- Так по одному на місці кожної битви.

Лімнак пішов, Дигіза дивилась навкруги. Кров, стогін вмираючих, чи ще живих привалених тілами. Битва її цікавила, коли знаходилась всередині, коли летіла на коні, мечем разила. А потім роздивляться що залишилось? Як перемогли і як програли - смерть була навколо. Жодної радості потім ходити степом, дізнаватись, хто помер, мовчати. Повернувшись, чути голосіння. Питала Акінака, як повертатись після поразки.

- Так само як і після перемоги. Віддай пошану мертвим, а потім намагайся жити далі.

- Вараз вмирає. - До Дигізи підійшов воїн, якого не впізнала, обличчя все було в крові.

Не відчуваючи своїх поранень, пішла за ним.

Вараз лежав на землі, порубаний, пошматований, весь у крові. Опустилась перед ним на коліна.

- Вараз, це Дигіза, я поруч. - Прошепотіла вмираючому.

Відкрив очі, подивився на неї, в грудях клекотало.

- Дигізо, мені страшно.

- Не бійся, все буде гаразд.

- Я був поганий воїн.

- Ти добрий воїн, ми перемогли.

- Мені страшно.

- Не бійся, тихо, йди. Зарен тебе вже зустрічає. - Дигіза закрила Варазу очі.

Обидва брати вмерли в неї на руках. По обличчю покотились сльози, та їх ніхто не мав бачити.

- Віднести до інших. - Наказала Дигіза сіракам, які стояли поруч.

Воїн нахилився, щоб забрати в мертвого меч.

- Ні, зброю йому лишить.

Переступаючи через тіла, не оглядаючись, пішла далі. Солоні сльози пекли обличчя. Як найдалі відійшла від місця битви. І тут ще були поранені. Сіла на землю, втомилась, усе боліло. Пекла рана на руці. Все треба було обмити. Дивилась як виконують її накази воїни. Мечи складали в купи, окремо ножі і списи. Потім покладуть все на вози. Військова здобич. Звичайно полонені. Їм зв'язували ноги, руки і ті, які ще могли йти, тягнули своїх і чужих мертвих.

Дигіза послала гонця до Ятрагора. Кривава щедра жертва Ану, її треба освятити.

- Гарна битва. - Тохар знов був на коні. Дигіза подумала, що їй теж кінь знадобиться.

- Вараз загинув.

- Найжалюгідніший з сіраків воїнів.

Дигіза навіть не підняла голову.

- Що далі, вертаємо із перемогою. Проголосивши новий союз.

- Ні.

- Ти не можеш відмовити. - Тохар спішився.

- Я не відмовляю. - Дигіза згадала, що він знає її таїну. Вона йому не довіряє, чекає зради від нього. Та зараз був не час до всього.

- Тоді що?

- Мертві це не здобич.

- Дигізо, тебе не розумію. - Навмисно голосно спитав.

- Цього замало.

- А що ти хочеш? Полонені, зброя.

- А золото і інша здобич.

- Ти про що? - Дигіза побачила, як горять очі в Тохара і стримала усмішку.

- Треба повернутись і в аорсів та кіммерійців забрати все, що можна ще.

- Ти хочеш здобич?

- А тобі вона не потрібна?

- Потрібна, а хто поведе військо на це.

- Ти, Тохаре.

- Ти дозволиш?

- Звичайно. - "Я дуже сподіваюсь, що тебе кіммерійці вб'ють", - хотіла сказати, але промовчала. - Ти здобув голову володаря аорсів. Ти привезеш нам здобич, тоді і оголосимо новий союз.

- Обов'язково. - Вже не стримував жадоби Тохар. - Чи ти мені даси воїнів?

- Сьогодні скінчимо ми з мертвими, ніч перепочити. Завтра вранці всі, хто схоче будуть нищити з тобою разом переможених.

- Володарю. - Лімнак тягнув за собою міцного як і він, полоненого кіммерціця, на ньому був дорогий одяг, прикраси з золота.

- Ім'я? - Спитала Дигіза.

- Даргатав. - Лихий погляд знайомих очей. Звичайно, Даргатав, як і вночі зараз би не впізнала. Обличчя було в крові. Заболіла рана на руці. Обличчя Вахзанака, батька Даргатава, не могла меча підняти на того, хто в дитинстві вчив всьому.

Тохар і Лімнак мовчали. Чекали вироку Бастака, Дигіза не мала сили прийняти рішення.

- Зв'язати ноги, руки, як інші нехай складає мертвих.

- Володарю, він страти заслуговує, за те, що в нас зробив. - Підняв голос

Лімнак.

Не могла сказати, що це вигадка Бастака.

- Я знаю. - Важко встала з землі. - Але він сильний і живий. Нехай тягає мертвих, потім вмре.

Повернулась і пішла далі, за нею пішов Тохар.

- Не думаю, що це найкраще. - Почав.

Дигіза вже була готова виправдовуватись, чому не вбила Даргатава у всіх на очах.

- Не думаю. Завтра вранці. Багато часу. Може частину воїнів сьогодні вже відправити зі мною в землі кіммерійців.

Тохара не хвилювала помста, його хвилювала здобич.

- Добре. Як закінчимо з мертвими. Хто схоче, одразу їде з тобою. Хто ні, нехай відпочивають до ранку.

Тохар сів на коня і залишив Дигізу.

Розкладали табір, Дигіза звеліла Лімнаку повернути забране пиво й кумис воїнам. Нехай радіють. Зброю складали на вози.

Вже було видно як горить перше вогнище з мертвими. Ятрагор примчав загнавши трьох коней і промовив подяку Ану за перемогу. Підпалили друге вогнище. Воїни пили, раділи. Почалися співи. Вихваляння хто як гарцював у битві. Цій радості час від часу заважали крики поранених, які обробляли собі рани.

- Володарю, все зроблено. Ан прийняв жертву. - Ятрагор дав Дигізі чашу. Знала, що там мед, молоко, кров мертвих. Витягнула Акінак, поставила в землю перед наметом і полила сумішшю з чаші. Залишить так його на ніч, щоб земля

вдовольнилась жертвою.

- Гарна перемога.
- Тохар повів воїнів за здобиччю.
- А відпочинок?
- Здобич сильніша вже за людську втому.
- А володар не втомився?
- Я, ані трохи. - Збрехала Дигіза.
- Промити треба рану.
- Сама. - Прошепотіла. - Чи почалося вдома вже приготування до зустрічі

переможців.

- Так, вже починали варити пиво, коли я виїжджав.
- Добре, воїнам сподобаються ще лови на честь перемоги.
- Дигізо, що далі? - пошепки спитав.
- Ятрагор, ти про що?
- Як далі житимеш, у шкурі лева?
- Про це не думала. Шукатиму нового я володаря.
- Навіщо шукати? - Ятрагор уважно дивився на Дигізу.
- Дійсно, оберуть самі. Я просто зникну.
- Ні, так не можна. - Дум розхвилювався. - Переможець Бастак мусить

вернутись.

- Добре, як скажеш. Не зараз про це. Ти залишишся в таборі?
- Так, подивлюсь поранених і полонених. - Дум пішов.

Дигіза дивилась на Лімнака, він був би гарним володарем. Анданак би з цим погодився. Якби Хурсан так не любила Дума, то шлюб могли би взяти. Тоді став би володарем. Бастак би зникнув, Дигіза теж не повертала.

Дикий регіт відволік її від своїх роздумів. Пішла до того вогнища. Воїни знущались над полоненими, не даючи їм пити.

- Припинити. Заберіть звідси полонених. Дати їм пити.

- Володарю, це на тебе не схоже. З'явилося в тебе серце. - Поряд з нею встав п'яний воїн. Зради і повстання їй ще бракувало.

- Так, забрав його я в тебе. - Швидким рухом Дигіза витягнула меча в п'яного воїна і одразу його вбила. Він впав. - Хто ще хоче скоштувати моєї лагідності? - Дивилась на всі боки.

- За Бастака. - Підняли чашу воїни. - За Бастака! - рознеслось табором.

Дигіза повернулась до намету. Там вже на вогнищі був казанок з водою. Зняла лева. Омила руки, перев'язала рану. Одяг зупинив меч Даргатава. Не завдав великої шкоди. Все тіло горіло, і було в чужій крові. Дигіза вдягнула жіночий одяг, не закриваючи обличчя, насунула хустку на лоба і пішла до річки. Взяла з собою тільки два ножі.

Глава 20.

Табір залишився позаду. Не далеко відійшла, не знала, чи ще лишилися вершники кіммерійці, які можуть напасти знову. Намагаючись тримати над водою скалічену руку, Дигіза купалась в річці. Кров змивалась. Коротке волосся не заважало. Через коротке волосся назвав Даргатав її полонянкою.

Вилізла з річки, походила по берегу, щоб вода висохла. Все тіло горіло, тому швидко вдягнулась. Пов'язала хустку. Їй здалося, чи хтось йшов до річки. Місяць час від часу закривали хмари, тому було погано видно.

Людина, судячи з одягу, чоловік повільно йшов до річки. Спочатку Дигізі здалося, що він поранений, тому так дивно йшов. Але зрозуміла, що в нього ноги зв'язані - полонений.

Дигіза присіла біля чагарника. Він підійшов до річки і став жадібно пити. Йому незручно було тримати воду в руках. Були зв'язані і руки. Воїн кіммерійців, місяць освітив обличчя, того, хто пив воду. Не мала сумнівів це Даргатав.

Зачекала, поки нахилиться знов, щоб обмити обличчя і хутко підскочила до нього.

- Загубив в табір дорогу? - спитала, ножа прижавши йому до шиї.

- Туди я не збираюсь повертати. - Даргатав різко обернувся, перегорнувши Дигізу і придавивши її своєю вагою. Дигіза закричала, він схопив руку, яка тримала ножа.

- Чого кричиш?

- Даргатав, відпусти, рука.

- Гаді? - відпустив руку, але не поворохнувся.

- Впізнав.

- Звичайно, місяць, зорі. Що робиш тут?

- Полоненого в табір повертаю.

- Я не верну.

- Вернеш.

- Тебе я вб'ю.

- Невже? Син Вахзанака вбиває поранену жінку. Що скажеш ти йому, коли потрапиш до Володарів коней, що на небі?

- До чого батько тут?

- Тобі не сором так втікати?

- Я вернусь, щоби мстити.

- А долю ти свою зустріти не хочеш?

- Ти про себе?

- Я про страту вогнем, яка тебе чекає у землях Анданака.

- Я воїн, а не зрадник.

- Дітей, жінок вбивати це воїн.

- Це Бастак.

- Я не вірю.

- Ти з сіраків, не знаєш, яким насправді є Бастак.

- Він переміг тебе сьогодні.

- Це правда, але я помщуся. Не знатиму я спокою, поки він живий.

- Добре, пізно. Пішли у табір.

- Гаді, я не верну.

- Добре, тоді тебе я вб'ю тут. Мені все рівно.

- Ти поранена, була в бою сьогодні?

- Так була.

- І хто ж тебе так зранив, який лихий воїн тебе не пожалів.

- Можливо, був се твій меч. - Дигіза зібрала всі сили і відштовхнула

Даргатава з себе.

- Що ти верзеш?

- Вставай. Ти вернеш в табір.

- Чому мене на смерть ти прирікаєш?

- Ти не правий, тільки там життя тобі продовжу.

- Я тобі не вірю.

Дигіза поцілувала Даргатава.

- А тепер?

- Ти кішка, Гаді. Кішка. Ти зрадиш мене.

- Не спробуєш і не дізнаєшся.

- А якщо я не погоджусь?

- Воїни Бастака тебе доженуть і вб'ють. Твоє бажання розповісти про зраду

Бастака не справдиться.

- Добре, я піду. Але не твої цілунки мене хвилюють, я воїн і мушу вбити я

Бастака.

- Добре.

Дигіза допомогла підняти Даргатаву.

Біля табору окликом її зупинила сторожа.

- Пропустіть. - Сказала рівним голосом. - Я Гаді, бінойнаг Бастака. А це полонений, якого ви впустили. Відведіть його до інших.

Воїни схопили Даргатава.

- Бінойнаг Бастака? - почула голос Даргатава, але сильний удар воїна

припинив запитання. Його потягнули до інших полонених.

Дигіза прикрила обличчя кінцем хустки і пішла до свого намету.

В наметі Дигіза ще раз перев'язала рану, борючись з Даргатавом, забруднила перев'язку. Тішилась з перемоги. Звичайно, Бастак вбив батька, сама його вбила і не жалкувала про це. Але його пси, що нагадували темних левів, дуже допомогли. Так само як і слава воїна, інакше би її не слухали всі зараз.

Хвилював Тохар, він прагне здобиччі й слави. Спочатку вважав знищеним себе меотом, а зараз перемиг аорсів. Йому здається, що подолав і кіммерійців. Дигіза сподівалась, що йому вистачить розуму не йти до них в поселення.

Залишила живим Даргатава, бо краще мир запропонувати їм, ніж бажання помсти. Даргатав не кіммерієць, але вони його прийняли. Не тільки в нього горить бажання помсти. Та чи піде на такий мир Тохар?

Дигіза вирішила порадитись з Ятрагором, може він вмовить Даргатава та інших хоробрих воїнів із кіммерійців. Після того, як він почув, що Гаді дружина Бастака, вже їй не повірить.

Важкі думки бентежили, але змусила себе спати.

Не знала, що було це видіння чи сніло їй. Але знову була на площі. Її чекала страта на вогні за зраду, за вбивство. Як не кричала, не звала Анданака, на допомогу їй не приходив.

- За що? - Кричала.

- Ти не вберегла Вараза. - Почула голос Зарена.

- Коханий, я не могла.

- Чому ти звеш його коханим? - Дигіза обернулась і побачила Даргатава

поряд з Зареном.

- Кого ти обереш? - Спитав Зарен.

- Тебе. - Відповіла.

- Зі мною краще бути у Володарів коней, що в Небі. - Сказав їй Даргатав.

- Ні.

Дигіза прокинулась. Страта на вогні знов віщувала зраду. Кому не вірити? З чим верне Тохар?

Вранці ще декілька коп воїнів поїхали за здобиччю до аорсів.

Лімнак керував збиранням полонених. Повертали з перемогою. Дигізі привели нового коня. Сіла на нього і поїхала попереду війська. Вертали.

Згадувала, як вертали з перемоги аорсів з Анданаком, їм було весело. А зараз все одно вертав Бастак. Скільки ще вона приховуватиме від всіх, хто вона? Як зникнути?

Вертаючись, військо зупинилось тільки раз, щоб скласти жертву пам'яті для Анданака. Бастак новий володар і переможець. Дигіза мріяла, що Тохар все ж повернеться і влаштує новий напад. Тоді загине у бою і скінчиться усе. Її життя з обличчям ворога теж, назавжди.

Вернуть, і будуть лови, можливо Ан почує її швидше. Звичайно, вмирати не хотіла, але не знала, кому відкритись. Хотіла Лімнаку розповісти, але не знала що буде далі.

- Не кажи нікому, про твою таїну. - Згадала слова Дума, коли приїхав після битви.

- Ти щось вигдавав?

- Здається.

- І що тепер?

- Я знаю, як зробити щоб ти собою знову стала.

- Добре. Я готова від влади відріктись.

- Це буде зайвим.

Що Дум вигадав? Чи справдиться його задумане, не знала. Тому просто вертала. Тільки зараз Дигіза помітила, що не припиняє плакати після жертви в пам'ять Анданаку. Пустила коня швидше, треба було висушити сльози.

Глава 21.

З перемогою вернуло військо, привело з собою багато полонених, вози зброї захопило. Хурсан зустрічала їх в степу на коні.

- Бастак, як рада, що живий залишився. - Хурсан притулилась до Дігізи.

- Ти знаєш, сліз я не люблю. - Гиркнула на дівчину.

- Пробач. - Хурсан від'їхала далі. Лиху долю брата знала.

Поки вернули вже вечір наступав. Завтра Дігіза хотіла лови влаштувати.

Сьогодні будуть сльози, плач і жертви за померлих. Побачать, хто не вернув.

Обійшла все поселення. Біля багатьох вогнищ плакали не тільки жінки, але й діти. У цей похід пішло не так багато жінок, але і вони не всі повернулись.

Новин від Тохара не було, не знала, чи знищили їх кіммерійці. Підійшла подивитись, як поведуться з полоненими. Вони мовчки їли. Ятрагор сидів поруч з Даргатавом і про щось розмовляв.

- Думе! - Покликала.

Ятрагор злякався її голоса. Даргатав тільки хижо дивився.

- Володарю, ти тут.

- Ти знаєш мову кіммерійську?

- Ні, це я так.

- Про що ви говорили? - Спитала голосно.

- Володарю, тобі це краще не чути. - Вже без остраху відповів Ятрагор.

- Добре. Охорона, приведіть мені Даргатава у намет.

- Володарю, я вже говорив із полоненим.

- Тебе питаю?

Дигіза розвернулась, охорона потягнула в її намет Даргатава. Ятрагор ледве стримував лють.

Підійшла до возів зі зброєю, воїни розкладали мечі на цілі і ті які треба переробляти. Бастака меч побачила поламаним. Не жалкувала сил, вбиваючи ворога. Дивом Акінак не знищила.

В наметі вже стояв зв'язаний Даргатав на колінах, відпустила охорону.

- Чому не вбив мене перед усіма? Знов обрав підступність? - Запально почав Даргатав.

- Ні. Не думаю я зараз про твою смерть. - Чесно відповіла Дигіза.

- А треба. Поки живий, шлях до помсти я шукатиму.

- Тебе принизило бути у полоні?

- Тобі цього не зрозуміти.

- Ні, чому? Моє життя давно полон. - Дигіза обернулась до Даргатава спиною. Вже декілька днів не приймала зілля, добре, що під час бою зовсім зірвала голос, тому хрипіла.

- Ти маєш все що хочеш.

- Знов помилка. Мене не це цікавить.

- Не думай, що тобі все розповім.

- Розповіш.

- Я вмю мовчати.

- Мене цікавить скільки ще кіммерійців готових воювати залишив ти позаду?

- Боїшся, добре.

- Не боюсь. - Дигіза розвернулась і нахилила левову пащу над Даргатавом.

- Мені цікаво.

- Воїни твої не встигнуть відпочити, як завдамо удару.

- Все це вигідав ти зараз.

- А як дізнаєшся, що не брешу?

- Добре, спитаю інакше. Достатньо воїнів, щоб вони напали і вбили Тохара?

- Ти його залишив збирати здобич у аорсів?

- Так.

- Це смерть, дізнавшись про поразку, вони будуть мститись до останньої краплі крові. - Даргатав перевів подих. - Ти хочеш щоб він не вертав?

- От і добре.

- Знов кіммерійців лихими хочеш ти зробити, коли спалив усе ти сам. Чого мовчиш?

- Не новина для мене се.

- А Гаді, бінойнаг, ти знаєш вона чудова, мені вподобалась. - Злостиво сказав Дарготар.

- Ти думаєш мене хвилює се тепер?

- Ти... ти... тварина... - Даргатав хотів встати. Дигіза зупинила його мечем. -
Спокійно. Одяг цей, прикраси, - показала на купку в наметі. - Вже зайві їй тепер.

- Ти вбив її? Як знав, що зрадила тебе?

- Ти виріш, що жінка могла повернути полоненого у табір? Я не очікував у сина Вахзанака такого серця чулого.

- Звідки знаєш батька ти ім'я?

- Охорона. - Покликала Дигіза.

- Звідки знаєш батька ім'я? - Продовжував кричати, коли його виводили з намета.

Дигіза скинула накидку з лева. Була лиха на себе. Хотіла поговорити про союз із кіммерійцями. Тепер Даргатав буде на сторожі, бовкнула зайве про його батька. Чи міг знати його ім'я Бастак? Чи домовився про мир би з Бастаком? Все було марно. Втомилась і припустилась помилки.

Вовтузилась на ложі і не знаходила собі місця. Про що говорив Ятрагор з Даргатавом? Чому не переповів їй? Чому Ятрагор сказав, що лови завтра боги не дозволять? Дигіза вставала, ходила по намету. Було не спокійно, вона поклала знов собі на постіль меч, чого давно вже не робила.

Прокинулась, вдягнулась. Гукнула охорону, щоб закликали вони їй Дума.

- Він вже прийшов.

- Нехай заходить. - Відповіла, здивувавшись.

- Чекає ззовні.

Дигіза запхала в пояс меч і вийшла.

Біля намету стояв Ятрагор у білому одязі, поряд з ним було двоє помічників. Хурсан плакала неподалік.

- Бастак віддай нам меч свій.

Дигіза простягнула Акінак. Біля намету зібрались воїни, жінки, діти. Це зрада, зрозуміла. Дум не хотів, щоб відмовлялась від влади, сам хотів її забрати.

- Тепер ти вислухаєш вирок, йди за нами.

Дигіза мовчки йшла. Роздивлялась на всі боки, відвертали від неї погляд. Володарям, що вернули з перемогою, не виносили вирок, щоб вони не накоїли. Побачила Даргатава, він був гарно вдягнений, чистий, руки та ноги не зв'язані. Вже

знала про що говорили вчора з Ятрагором, про зраду Бастака.

Як повелося, сьогодні має тільки вислухати мовчки звинувачення. Ніч Дум чекатиме відповіді Ана. На ранок вже буде багаття. Так вже було у неї, тоді бінойнаг Анданака стала. Тепер їй доведеться вмерти як Бастак. Мовчки, не промовивши ні слова, бо так велить сам Ан.

Ятрагор весь час обертався, дивлячись чи йде позаду. Дигіза сумно усміхнулась. Бінойнаг Анданака вже в кургані з чоловіком. Бастак теж там. Мертві її до себе забирають, бо не раз втікала вже від них.

Глава 22.

Зібрались всі, привели навіть полонених. Звичайно, були зв'язані, але бачила й Даргатава. Розуміла, що можуть і вступити в бій. Ятрагор пішов на ризик, але заради чого? Дигіза намагалась думати про це, ніж про страту. Даргатав тут не залишиться. Можливо Ятрагор сам хоче стати володарем, візьме шлюб із Хурсан, право крові. Йому потрібен Акінак, як всім, хто прагне влади. Поки був живим Анданак не думав він про це.

Дигізу поставили в центрі кола, навколо стояли тільки вороги. На маленький жертovníк встромили Акінака, за ніч повинен показати волю Ана.

- Бастак, ти знаєш чому сюди тебе ми привели? - Запитав Ятрагор.

- Через зневагу до володаря і порушуючи закон Ана. - Відповіла Дигіза.

- Ти сам його порушив зараз. - Зло відповів Ятрагор. - Мовчати треба слухаючи присуд, і тільки завтра, якщо Ан дозволить... Мовчи допоки.

- Хто звинувачує Бастака? - спитав помічник Дума.

- Я. - Відповів Даргатав.

- Програв ти битву.

- Визнаю.

- У чому звинувачення? - Поволі питав Ятрагор.

- У брехні.

- В чому вона була?

- Коли напав я на поселення, в якому володарював Анданак... - Почались засуджувальні вигуки. - Я був поранений, вже думав йду до Володарей коней, що в небі. Я не зміг...

- Ми не розуміємо. - Поквапив Ятрагор.

- Бастак спалив жінок й дітей, сказавши що це моя провина. Анданак відмовився від згоди з киммерійцями.

- Не може бути. - Закричала Хурсан. - Бастак, спалив своїх... Відповідай, се правда.

Хурсан підбігла до Дигізи.

- Правда?

- Так. - Відповіла, бо Бастак сам їй про це сказав. Не ототожнювала себе з ним, тому була щира.

- Це все? - Спитав Ятрагор, коли відтягнули воїни Хурсан.

- Ні. - Дигіза здивувалась. У чому її, Бастака, ще звинуватить Даргатав. - Гаді, бінойнаг, її немає серед живих.

- Немає? - В Ятрагора затремтів голос.

- Розшукайте, тільки речі.

Поки помічник Дума побіг в намет, Ятрагора трусило. Він боявся, що слова пророчі, чи знову правду хотів не визнавати. Приніс речі хлопець.

- Її немає, ніхто її не бачив, як вертали з битви.

- Він вбив її. - Вів далі Даргатав. - І це не все. Тохар.

- Що з Тохаром? - Спитав Лімнак, який до того стояв мовчки.

- Він відправив його за здобиччю до аорсів. Бастак хотів, щоб його вбили киммерійці.

- Жене його жадоба. - Сказав Лімнак. - Завтра верне гонець від Тохара, тоді і звинувачуй.

- Як ти смієш... - Засичав Даргатав.

- Думе, в тебе полонений не зв'язаний, а ти вирок оголошуєш.

- Він звинувачує. Лімнак, як маєш щось сказати, то кажи.

- Ан вирішить долю Бастака. Але це Бастак переміг військо аорсів і кіммерійців, він зробив так, щоб не спалили нас живцем. Він хоробрий і розумний воїн.

- Ан тебе почує. - Відповів Ятрагор. - Завтра вранці ми побачимо долю Бастака. Охорона, відведіть його в намет.

Дигіза розуміла, що Ятрагор хотів збентежити усіх, запалити вогнище, одразу проголосивши страту. Лімнак став їй, вірніш Бастакові, на захист. До рання знов чекати вироку. Зараз вона була не поруч із конем, зв'язана й принижена. Вона була в наметі, могла втекти, але цього чекати міг і Дум і вбити втікача.

Походила трохи по намету, побачила, що зброю вони їй залишили. Можливо, розраховували, що вкоротить собі віку. Особливо це би влаштувало Ятрагора. Сподівався, що Дигіза захоче уникнути принизливої смерті за Бастака.

Не зробить їм такого дарунка, в кургані з Анданаком, готова була вмерти не почувши, як її землею засипають. А зараз тут... Розуміла, що ніяки її знання не допоможуть. Рятунку не чекати. Дигіза лягла на постіль і заснула. Спокійно, вперше після смерті Анданака. Її ніхто вже не буде чіпати, страта завтра.

Голосні пісні і пиятика розбудили її надвечір.

- Чому свято? - спитала охорону.

- Мир з кіммерійцями. - Зло відповів воїн.

- От і добре. - Відповіла Дигіза.

Сама хотіла запропонувати це, не витримають й далі такої боротьби.

Кіммерійці сильні і їх багато. Меоти, аорси весь час воюють. Дигіза замислилась про сіраків. Там теж біда. Нема володаря й Вараз загинув.

Сатрак би не пробачив, занапастила себе і сіраків землю. Все погано.

Дум пив пиво поряд з Даргатавом.

- Коли Ан проголосить свій вирок, визнаєш мене новим володарем.

- А звідки знаєш, яке рішення прийме Ан? - спитав Даргатав.

- За це ти не хвилюйся. Віддаш мені ти Акінак, ставати на коліна не обов'язково. Ти побратимом визнаєш мене.

- Я зроблю все, як умовлялись. Чи визнають тебе свої?

- Звичайно, краще я, ніж знову поміж воїнів буде за владу боротьба.

- А Хурсан? Дочка вона Анданака і Бастаку сестра.

- Жінку ніхто не визнає володаркою. Так не буде. - Ятрагор щиро розсміявся.

- В тих землях, звідки був мій батько, жінки володарки. Він так розповідав.

- Даргатав, не думав, що ти віриш у казки.

- Мій батько воїн був, слова брехні ніколи не казав. - Даргатав схопився за меч і Ятрагар пожалкував, що зарано віддав йому зброю.

- Пробач. Це пиво в мені говорить, а не мудрий розум. Звичайно, батько мужній твій був, і напевно, гарний воїн.

- Яке було його ім'я?

- Не знаю. Ти не казав. - Здивувався Ятрагор. - Чому питаєш?

- Бастак тобі щось розповідав?

- Про твого батька... А він про нього звідки мав знати...

- Ввечері мені сказав ім'я мого батька Вахзанак... - Прошепотів Даргатав.

- Що ти говориш?
- Нічого. Чого ти так злякався, тоді коли казав я про бінойнаг Бастака.
- Я? - Ятрагор впустив чашу.
- Так, чому вас не хвилювала її доля.
- Я здивований, що ти про неї знаєш. Хто розповів тобі?
- Сама.
- Коли?
- Був час...
- Не бреш, вони взяли шлюб перед битвою і взагалі її вже не було тоді...

Про що це я? - Злякався Ятрагор.

- Про те, як маю тебе назвати побратимом.
- Ятрагор п'яними очима вдивлявся в обличчя воїна кіммерійців.
- Так, назвеш братом. Візьму шлюб з Хурсан, все налагодиться.
 - Тоді гуляємо сьогодні. - Даргатав налив ще пива у чашу Ятрагору. Випив

сам. - Я піду.

- Куди? - Спробував за ним встати Ятрагор.
- Подивлюсь, як воїни мої відпочивають.

Даргатав йшов, не оглядаючись на п'ятику. Йому хотілось вбити Бастака. Ганебну смерть йому Дум обрав. Даргатав хотів його в бою перемогти. Згадав, як напав на нього, як відбив його Лімнак, тепер вже знав ім'я цього він воїна. Але чому Бастак тоді не завдав удар йому мечем? Пізнав, злякався, що зупинило його жорстокого.

Дунав про Гаді. Жінок завжди не помічав, були поруч, цього було достатньо. Вона була хоробра, а цей Бастак. Вбити бінойнаг, за те, що зрадила його

з іншим. Як дізнався? Могла йому сама сказати. Може йому була не байдужа.

Даргатав підійшов до річки, вмив обличчя, забагато випив - кумис, пиво. Ще трохи й пожаліє ворога. Ятрагору теж не можна довіряти, якщо наважився він зрадити свого володаря. Як полонений, вибору не мав. Обирав волю і мир, замість принизливого полону.

Глава 23.

Дигіза з неспокоєм чекала ранку. Була велика п'ятка, але все одно про страту не забудуть. Вогня смерті не лякалась. Її чоловіки Зарен та Анданак вже поряд з Володарями коней у Небі. Бастак с Сатраком теж зачекались помсти. Погодилась на все, крім одного. Не дозволить собі вмерти як Бастак.

Ранок вирішив не зустрічати першими проміннями сонця. Почав накрапати дощ. Все одно запалять вогнище, сумно посміхнулась Дигіза.

Охорона сповістила, що біля намета чекає Дум.

- Мені треба вдягнутись.

- Зачекаю. - Закричав Ятрагор. Принизливо було чекати.

Дигіза вдягнула новий одяг, який собі обрала, щоб зручно було їздити на коні. Вдягнула всі свої прикраси. Зверху вдягнула пояс, золотом прикрашений. Поправила на голові накидку з лева, нарешті позбудеться сьогодні цієї пащі ворога. Вийшла.

- Готовий вислухати волю Ана?

Дигіза схилила голову. Як на сміх, дощ перестав накрапати. Яскраве сонце вийшло з-за хмар. Воїни поважно хлюпали в калюжах. Всі чекали.

Зупинились біля жертовника, в якого встромлений був Акінак. Не дивлячись, Дигіза знала, що там у чащі, поряд з мечем свіжа кров. І бачила знов хмиз для страти. Все це було, колись, тільки цього разу не була боса.

- Ан прирік тебе на смерть, за дії ті, які вчинив ти... Тепер вогонь тебе очистить. Я вирок Ана вже сказав. За зраду смерть. - Ятрагор сказав це голосно, але

швидко. Дав знак, один з його помічників підпалив вогонь на місці страти. Хотів, щоб Бастак сам увійшов в вогонь.

Повернувся спиною до Дигізи, підняв руки в гору.

- Ане виконую твоє веління. Бастак прийме смерть.

- Вже прийняв. - Голосно сказала Дигіза і скинула пащу лева.

- Дигіза!!! - Закричали навкруги.

- Гаді! - Прошепотів Даргатав.

Ятрагор хутко повернувся. Дигіза стояла відкривши обличчя, лев був біля ніг.

- Бастак вже прийняв смерть.

- Дигізо, де Бастак? - Закричала Хурсан. В неї в руках був меч.

- Якщо цікаво, я розповім.

- Розповідай. - Почула надтріснутий голос Лімнака. Цей воїн теж йшов до місця страти з оголеним мечем.

- Він поруч з батьком. - Дигіза не відреагувала на крик здивування, що йшов звідусіль.

- Він мертвий? - Спитав Ятрагор.

- Так, про це ти знаєш, не гірше ніж я. Хурсан, Бастак мертвий, лежить він поруч з Анданаком в кургані володаря.

- Хто нас вів на битву? - Не йняв віри Лімнак.

- Я.

- А голос?

- Лімнак, його зірвала я одразу. Ще зілля. Нікого це не хвилювало.

- А бінойнаг? - Спитав Даргатав.

- Це теж була я. - Не дивлячись на нього відповіла Дигіза. - Я не могла

ходити у цьому весь час. - Штовхнула ногою лева.

- Тому меч опустила? - Спитав з притиском Даргатав.

- Я, меч, ніколи. Мене виховував Вахзанак, меч тримаю завжди я проти ворога.

- Це зрада! - Закричав Ятрагор. - Вбивця Бастака.

- Вбивця! - Хурсан кинулась на Дигізу, але та вправно схопила її за руку, і міцно тримала біля себе.

- Чому ж ти не питаєш любу подругу, за що я вбила твого брата?

- Через владу, помститись ти хотіла. Тобі важлива була тільки кров.

- Невже. - Дигіза відштовхнула Хурсан з мечем від себе. Її схопив Ятрагор, щоб не впала. - Так, мене хвилює тільки кров і помста.

- За кого мстилась? - Спитав Лімнак.

- За чоловіків моїх, яких він вбив.

- Не слухайте її. - Закричав Ятрагор.

- Помовч. - Сказав Даргатав.

- За чоловіків. З сіраків втікла я з Зареном, сказали би про це Вараз та Сатрак, вони обидва мертві. Зустріли ми Бастака, Зарен хотів піти у військо Анданака. Бастак його вбивав у мене на очах. - Перевела подих. - Дала обіцянку я Анданаку не вбивати Бастака.

- Чому ж не стримала свого ти слова? - Крізь сльози спитала Хурсан.

- Бо вбив Бастак сам Анданака.

- Ні! - Закричав Ятрагор.

- Ти сам сказав, що це так. - Відповіла йому Дигіза.

- Я сказав, що здогадуюсь. Ти мені сказала, що він визнав це перед тим, як ти його вбила.

- Він визнав? - Спитав Лімнак.

- Так, він розповів усе, бо знав, що мала вмерти.

- Замість цього його ти вбила і зрадила закону вмерти як бінойнаг, пішла на битву, ховаючи обличчя і зрадивши усіх. - Спокійно промовив Даргатав.

- Не всіх я зрадила. - З викликом подивилась на Даргатава. Що з того, що зараз її спіткає смерть, навіщо ховати вже обличчя. - Вараз й Тохар чудово знали, що я Дигіза.

- Дозволили? - перепитала Хурсан.

- Не заважали.

- Добре, ти все зробила. Ти перемогла, але ти все одно засуджена до страти. - Не вгавав Ятрагор. Жадоба влади, що була так близько вже не полишала його.

- Я знаю. Готова вмерти. Повернутись туди, де мала бути, як вірна бінойнаг поруч з чоловіком.

- Котрим із них? - Спитав ревниво Даргатав.

- З будь-яким. - Не додала, "але не з тобою", все одно відвів очі від Дигізи. -
Всі чекають страти, я піду.

Всі стояли навколо ошелешені.

- Зачекай. - Сказала Хурсан. Дигіза зупинилась. - Я хочу дещо спитати.

- Питай, нагоди більше не буде. - Відповіла Дигіза.

- Ти знала все, що робиш. Знала, що тебе чекає страта за вбивство і за зраду.

- Знала.

- Тоді чому ти військо повела?

- Щоб нас не знищили меоти. Перемогти аорсів, яких ми з Анданаком

знищили, щоб врятувати сіраків. Не знаю, так вчинила, бо так було.

- І остраху не було в тебе?

- Як і зараз.

- Жінку ніхто не визнає вищої за воїнів.

- Знала це, Хурсан. Не хвилювало це мене, хотіла перемоги. Маєш ще питання?

- Одне. Ятрагор ти знав про це?

- Знав.

- І ти дозволив їй?

- Хурсан. Я сам порадив. Вона була в крові, мертвий Бастак, хто військо поведе?

- І знаючи все це, влаштував Бастаку страту ти сьогодні? - Спитав

Даргатав.

- Нехай, тепер помре вже як Дигіза.

- Ти знав, що батька вбив Бастак.

- Хурсан, знав. Що з того, він новий володар був.

- Він мій батько. - Швидким ударом Хурсан вбила Дума, він заточився біля її ніг. - Достатньо зради.

- Хурсан, що далі? - Втомлено спитала Дигіза. Не відчувала остраху, тільки втому.

- Я не знаю. - Хурсан заплакала над мертвим Ятрагором.

- Це твоє, бери, він тобі належить. - У тиші почула голос Даргатава.

Підняла очі, він простягав їй Акінак. - Ти воїн, ти володар, тобі належить це.

Даргатав тримав Акінак і встав на коліна перед нею. Дигіза не знала що робити.

Лімнак підняв свій меч вгору.

- Новий володар наш, Левиця. - Став теж на коліна.

Дигіза взяла простягнутий Акінак, догорало вогнище для страти, воїни ставали на коліна навкруги.

Січень — лютий 2011.

Редакція: Серпень 2018.